Свобода народам і людині!
За Українську Самостійну Соборну Державу!
За вільні національні держави поневолених народів!
Поневолені народи єднайтеся в боротьбі проти імперіялістів!

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

ІДЕЯ і ЧИН

Видає Провід Організації Українських Націоналістів Самостійників Державників (ОУНСД)

Рік II. 1943. № 4.

В дні 30 червня 1941-го року волею Українського Народу було проголошено у Львові Самостійність України.

ЗМІСТ

З наших пресових видань

- ІДЕЯ І ЧИН — видає Провід ОУНСД № 3
- ЗА САМОСТІЙНУ УКРАЇНУ № 7
- ВІЛЬНА УКРАЇНА № 3
- ЮНАК № 11
- МОЛОДА УКРАЇНА № 1
- ВІСТІ № 3
- ІНФОРМАТОР № 4

Наші видання

- НЕПОВНИЙ ТЕКСТ ПОСТАНОВ II. КОНФЕРЕНЦІЇ ОУНСД
- П. Коваль: УКРАЇНА, якою була, якою є і якою буде. Київ (два наклади)
- П. Дума: ЛИЦЕМ ДО НАРОДУ
- ДМИТРО МИРОН-ОРЛИК — пропам'ятна книжечка
- ЗА ЩО НАМ БОРОТИСЯ?
- ЗА УКРАЇНУ — співаник, (два наклади)
- Вировий М. В.: УКРАЇНА І РОСІЯ
- Я. Старух: ТИСЯЧА РОКІВ ЖИТТЯ Й БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ (Короткий нарис історії України).

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!

Два роки минає з тієї хвилини, коли в день 30 червня 1941 року було проголошено відродження і *Самостійність Української Держави.* Це був могутній акт волі українського народу, що по двох довгих десятиріччях московсько-большевицької неволі заявив своє священне право на самостійне державне життя. Це був яскравий доказ невмирущости української нації, що, по геройчно закінчених Визвольних Змаганнях 1917-21 років, незалежно від безперервного окупантського терору, ні на мент не зрезигнувала зі своєї державности і не перервала боротьби за неї. І хоч боротьба ця принесла великі жертви українському народові, хоч сотні тисяч кращих його синів гинули на далеких степах Туркестану, серед морозів Льодового океану або в тюрмах НКВД, то це ні трохи не послабило волі українського народу до самостійного життя. І, коли на німецько-большевицькому кордоні впали перші стріли, коли друга імперіялістична війна почала переноситися на землі України, тоді пролунав могутній голос, що доказував, що *живе і не вмирає український нарід, що, на прю усім ворожим силам, він знову встає до вільного і незалежного життя!*

Широкою хвилею радости, запалу й захоплення прийняли українські народні маси Акт 30 червня 1941 року. По всьому краю, над Дністром і Дніпром, пройшли могутні народні маніфестації, що щиро вітали відродження української державности. Це здійснювалася завітня мрія гнобленого й експлуатованого окупантами народу, що тепер давав свобідний вияв своєї волі.

Одночасно швидким темпом проходила по всій Україні організація зруйнованого окупантськими режимами і війною державного життя. Українські народні маси, що в Українській Самостійній Соборній Державі бачать гарантію свого повного і незалежного розвитку, взялися до організації нового порядку на українських землях.

Але тут же прийшов удар. Так само, як в 1918 році московсько-большевицькі імперіялісти не визнали проголошеної тоді в день 22 січня Самостійности України і на молоду Українську Народню Республіку послали війною банди Муравйова, так само в 1941 році новий імперіялістичний, німецький, загарбник зразу ударив по українській державності, ліквідував її вільний Уряд, громив організоване українське національно-державне життя. Українську землю він порізав штучними кордонами, він створив сміхотворні Райхскомісаріяти, Галицькі Губернії і Трансністрії, насильно вириваючи живе тіло з одного материка. Він завів на українських землях нечуваний терор, Україну обернув у колонію, а українські народні маси — в працюючих рабів. Цю ганебну свою роботу німецькі імперіялісти прикривають ширмою „визволення" України від большевизму. Це так само, як в 1918 році большевики „визволили" нас від Української Держави, цебто від нашої волі і від нашого хліба.

Та помилялися німецькі імперіялісти, коли думали, що легко поведуть український нарід в ярмо. Вільнолюбивий український нарід, як і всі другі поневолені народи Сходу, не погодився протягом довгих 23 років із московсько-большевицькою неволею і вів із нею безперервну боротьбу. Тому також він не погодиться з новою неволею, в яку пхнув його новий, німецький, імперіялістичний загарбник! Український нарід не буде пасивно приглядатися свойому винищуванню і зуміє оборонити своє право на існування і самостійне життя.

При тому український нарід свідомий, що тільки цілковитий розгром імперіялізмів у спільній боротьбі всіх поневолених може принести йому волю. Тому тільки на шляхах революційної боротьби шукає український нарід свойого визволення. Він знає, що, загнані в тупик та передбачуючі свій упадок, німецькі і московсько-большевицькі імперіялісти намагаються і намагатимуться приєднати для себе український нарід, щоб примусити його кривавитися за їхні імперіялістичні інтереси. Сьогодні, під впливом виснаження на фронтах та в наслідок зросту революційних сил поневолених народів, німецько-московські імперіялісти прикидаються приятелями українського народу, а навіть його

самостійного життя, та кличуть його у спільний з ними фронт.

Але з тими, що нещадно розгромили наші самостійницькі Акти з 22 січня 1918 і з 30 червня 1941 року, з тими, що терором і насильством відповіли на нашу самостійницьку боротьбу, — український нарід в один спільний фронт не піде, за їхні імперіялістичні інтереси кривавитися не буде і себе обманювати не дозволить!

Український народе!

Твоя організована політично-збройна сила повстане тільки в Твоїй всенародній, в єдиному фронті об'єднаній, революційній боротьбі всіх верств і всіх земель українського народу проти німецько-московських імперіялістів. Помочі в Твоїй визвольній боротьбі Тобі від окупантів не ждати! Вони ніколи не дозволять на організування сили, яка відтак могла б стати небезпечною для них. Москва, як і Берлін, хоче здобути для себе гарматне м'ясо, щоб відтак нас ще більше поневолити! Волю Україні принесуть і українську державу здобудуть не колоніяльні українські частини в німецькій чи большевицькій армії, але одна, незалежно від волі німецьких чи московських окупантів, організована революційно-визвольна сила українського народу.

Український народе!

З кожним днем росте і міцніє фронт поневолених народів проти німецьких і московських імперіялістів. Український нарід — це одне могутнє звено цього фронту. Без визволення України, без відбудови української державности — не здобути волі другим поневоленим народам Сходу!

Український народе!

Сучасна імперіялістична війна вступила в свою вирішальну стадію. Поруч з послаблюванням імперіялістів, вони то обіцянками, то збільшеним терором намагаються вдержатися на українських землях. На залицяння і маневри мусимо відповісти скріпленою національною чуйністю. Будьте обережні, коли, змушені своїм важким становищем, вовки приходять до вас в овечій шкірі! На скріплений терор відповімо скріпленою організацією ***самооборони! Український нарід хоче і буде жити і тому не дасть себе мовчки винищувати!***

Ставайте в ряди революційно-визвольної боротьби з імперіялізмами!
Зміцнюймо єдиний революційний фронт українського народу!
За свободу народам і людині!
За право кожного народу на вільне самостійне життя!
За Українську Самостійну Соборну Державу!
За новий, тривалий і незнищимий 22 січня 1918 і 30 червня 1941 року!

м. Постою, 30 червня 1943

Слава Україні! — Героям Слава!

Провід
Організації Українських Націоналістів

УЛАСЕНКО Б. М.

ВЛАСНИМ ТРУДОМ

(На маргінесі Постанов III-ої Конференції ОУНСД)

Одною із найголовніших цілей німецького імперіялізму в нинішній війні з червоною Москвою являється опанування України та колоніяльна, економічно-соціяльна експлуатація багатств українських земель. Німецькі імперіялісти говорять про це цілком одверто. При тому, основним фактором у своїй політиці визнаючи голу фізичну силу, вони, консеквентно реалізуючи свої загарбницько-колоніяльні плани, застосовують найжорстокіший терор на всій підбитій території Східньої Европи.

Чому Україна є основною ціллю німецького імперіялізму в його політиці на сході Европи?

Величезні багатства України лягли в основу сили московського імперіялізму. Свідомість цього факту штовхнула німецьких імперіялістів на підбій України. Гітлер і його імперіялістичні дорадники, плануючи загарбання українських земель, хотіли позбавити Москву головної бази її імперіялістичної сили та одночасно здобути для себе міцну опору під будову своєї імперії в Европі. Отже, ключева позиція України на сході Европи являється причиною найжорстокіших боїв між імперіялізмами Москви і Берліна, які у повній свідомості, що без підбою України не можливе довготривале опанування східньо-европейських просторів і народів та їхня політично-економічна гегемонія на сході Европи, кладуть найбільші жертви, щоб вдержати українські землі у своїх загарбницьких руках. При тому не забуваймо, що Москва стала осередком поневолювання, експансії, визиску і грабунку та здобула передумови для ведення широкої імперіялістичної політики тільки від часу цілковитого поневолення України.

Нині німецький імперіялізм старається знищити Москву, щоб самому диктувати волю цілій Европі. І знову Україна мала б стати джерелом, твердою опорою і базою для нового хижака в Европі, — цим разом для німецького імперіялізму, мала б стати наріжним каменем при будові жорстокої тюрми народів цілої Европи.

Тому ми твердимо, що без існування української самостійної і соборної держави не можливе тривале існування суверенних національних держав европейських народів, а зокрема поневолених нині народів Східньої і Північної Европи та тривалий мир.

Серед яких умовин приходиться нам вести визвольну боротьбу?

В сучасній світовій війні беруть участь, крім московського і німецького імперіялізмів, ще й інші імперіялізми, які, маючи на меті тільки власний інтерес, запрягли до боротьби з ворожими собі імперіялізмами чужі сили. Зокрема англо-американський імперіялізм у своїй боротьбі з німецьким імперіялізмом зручно використовує московсько-большевицьку мілітарну силу для розгромлення Німеччини. Той факт, що Україна знаходиться між двома воюючими таборами, з яких кожен є ворожим Україні, створює дуже важкі умови для повстання української держави і для боротьби українського народу за ідею самостійно-державного життя. Скупчення ворогів української державности в одному з воюючих таборів неминуче принесло б видвигнення української справи другим блоком як одної із цілей війни. Але цього нема. Тому нині Україна знаходиться між молотом і ковадлом. Німецький і московський імперіялізми трактують її як колоніяльний об'єкт. В меншій мірі, але теж по-колоніяльному й по-імперіялістичному, трактують її або хочуть її так трактувати румунський, мадярський та польський імперіялізми. Англо-американський світ, заінтересований у розбитті Німеччини і її союзників, на першому плані ставить існуючі реальні мілітарно-політичні сили, які нині мають змогу протиставлятись німецькому імперіялізмові і тим самим ламають політично-мілітарну силу нового імперіялізму, що створює для англо-американців загрозу та унеможливлює їм реалізувати їхні плани побудови европейського ладу, опертого на принципі рівноваги політичних сил та забезпечуючого їм

свободу політичних і господарських впливів в Европі. Нарешті — акція історичних ворогів України та неознайомлення інших народів з українською справою створює ряд важких перешкод для українського народу у самостійницько-визвольній боротьбі на міжнародньому відтинку. Тому ані Англія, ані Америка не трактують української державности як справу міжнароднього значення, але як внутрішню московську чи польську. Принаймні нині так є.

Перед лицем такої несприятливої для української державности політичної ситуації на міжнародньому відтинку невідкличною вимогою для українського народу являється вести визвольну боротьбу за визволення українських земель і з'єднання їх в одну соборну і незалежну державу тільки на платформі власних сил, в принципі відкинувши орієнтацію на чужі сили, а зокрема на історичних ворогів України.

Тому, що український самостійницько-державницький рух завжди стояв на цьому принципі і на ньому будував свою зовнішню міжнародню і внутрішню політику, наслідком було те, що в широких верствах народу твердим бажанням і переконанням та панівним гаслом стала думка: власним трудом здобути владу на своїй землі.

Довгі десятки літ визвольної боротьби самостійницько-державницького елементу посилили процес кристалізації української самостійницької думки серед народніх мас, а свідомість того, що тільки українська держава створить умови для всебічного розвитку та забезпечить усі політичні і соціяльні права, яка стала власністю широких верств українського народу, дала їм силу класти найбільші жертви за українську самостійницьку ідею. Серед жорстокої боротьби з окупантами, в якій Україна понесла сотні тисяч жертв, зложених в ім'я свободи народів і людини; та одночасно при пасивному ставленні, а то й при активній співучасті багатьох народів Европи у поневолюванні та фізичному винищуванні нашого народу зродилося гасло, яке окреслює життьову правду для нашого народу і є доказом його політичної зрілости, а саме: здобудеш українську державу — або згинеш без неї! Здобути ж державу можна тільки працею, зусиллям в боротьбі всіх верств народу проти всіх ворожих Україні імперіялізмів. Тому наша визвольна програма спирається на організованих самостійницько-державницьких і революційних силах усіх шарів української нації.

Ведучи визвольну боротьбу з окупантами на платформі власних сил, з їхніми планами нещадним гнітом й експлуатацією українського народу зробити з нього раба на власній землі й знищити його як націю, українські самостійницько-державницькі сили мусять в першу чергу ліквідувати „впливи серед українського народу партійницьких угрупувань та опортуністично-зрадницьких одиниць і груп, що під різними видами проповідують порозуміння з окупантами і з ними співпрацюють, чим намагаються послабити волю українського народу до боротьби та допомагають окупантам закріплювати на Україні колоніяльну систему“ (П. III. Конф.). А далі вони мусять протиставитися „усім капітулянтським спробам демобілізувати волю українського народу до боротьби шляхом сугерування народнім масам надій на зовнішні сили“ (П. III. Конф.).

А такі надії намагається поширити німецька і московська пропаганда. Німецький імперіялізм намагається обманути поневолені ним народи перспективою свобідного і культурного життя в т. зв. Новій Европі, обіцяючи позитивно розв'язати для них національні і соціяльно-економічні питання по закінченні війни, та, лякаючи Европу большевизмом, хоче втягнути народи Европи до боротьби з Москвою, а на ділі за свої імперіялістичні цілі. В українському ж народі пропаганда др.Геббельса, яка горлає про справедливість і культурне життя в т. зв. Новій Европі під проводом Німеччини, проголошуючи українців своїми союзниками, хоче збудити „надії на добру волю німців змінити свою імперіялістичну політику в Україні та визнати в майбутньому право українського народу на незалежне державне життя“. Насправді ж німецьким імперіялістам йде про відвернення уваги українців від ідеї самостійного і державного життя та про змобілізування якнайбільше української сили на гарматне м'ясо для ощадження німецької крови.

Не інакше підходить до української справи й большевицька політика, якій теж іде про знищення духовно-моральної і фізичної сили народу. Облу-

дою і оманними обіцянками большевики намагаються підготувати собі грунт в душах українського народу для його поневолення, дуже добре здають собі справу з того, що морально-духовна сила і відпорність народу на ворожі отруйні й розкладові гасла є основним елементом у провадженні визвольної боротьби на платформі власних сил. Тому вони, говорячи про вільне і культурне життя в СССР, опираються на вислужницько-агентурних і зрадницьких елементах народу та разом з ними закликають весь нарід до боротьби з німецьким націонал-соціялізмом, що важкою стопою загарбника придавив усе життя на Україні й у своїх планах та конкретними потягненнями хоче навіки закріпити за собою володіння плодючими і багатими українськими землями.

В обох імперіялістів ціль і методи ті самі!

Поборюючи всі спроби співпраці з окупантами і орієнтацію на ворожі Україні політичні центри, надії на чужу поміч і пасивне вичікування на чужу зовнішню допомогу та, врешті, резигнацію із самостійницько-державницького ідеалу, тобто ідеї інтернаціоналізму і федералізму, — ми мусимо ясно здавати собі справу з того, що обмежитись тільки до того було б безглуздям, нерозумно, і це не довело б до мобілізації всіх національних і політичних сил України для боротьби проти московського і німецького імперіялізмів та до приєднання до неї зовнішніх політичних сил, а зокрема поневолених народів. Нам іде про здобуття в сьогоднішньому укладі міжнародніх сил і в сучасній стадії визвольної боротьби українського народу незалежної позиції не тільки на внутрішньому, але й на зовнішньому міжнародньому відтинку. Тому, кидаючи найбільш прогресивні гасла свободи народам і людині та спільного фронту визвольної боротьби всіх поневолених народів проти імперіялізмів в ім'я побудови на етнографічному принципі національних, незалежних держав, — ми, твердо стоячи на платформі власних сил, „визнаємо, що тільки організований збройно-політичний чин українського народу під керівництвом його революційно-визвольного проводу доведе до створення УССД, а назовні принесе Україні визнання і респект усіх других народів і держав" (П. III. Конф.). І це є саме наша концепція визвольної боротьби на платформі власних сил.

Незнання української справи, нещадне поборювання ідеї української державности ворогами України на міжнародньому форумі і, врешті, несприятливі умови нинішнього укладу політично-мілітарних сил у світі тільки підтверджують правильність нашої політики, базованої на принципі власних сил.

Здобуття власним трудом влади на своїй землі — це є той збройно-політичний чин українського народу, який викине окупантів з України і їхню владу замінить владою українського народу, тобто владою українських селян, робітників, бійців і трудової інтелігенції.

Нині ми стоїмо перед моментом розвалу німецького і московського імперіялізмів, що довершується в боротьбі з ними поневолених народів та у самовинищуючій імперіялістичній німецько-московській війні.

А покищо „проведення і здійснення революційно-визвольних планів і цілей нашої боротьби за УССД, небезпека червоного і білого московського чи другого зовнішнього імперіялізму інших народів, окупантські плани і практики німецького імперіялізму, вимоги збереження українських народніх мас та організування їх планової оборони і самооборони перед масовим фізичним винищуванням та цілковитим економічним грабунком окупантами, — ставили і ставлять перед нами завдання поширювати, скріплювати та творити нові окремі осередки організованої сили народу" (П. III. Конф.). Бо тільки організовані сили народу є найбільшою загрозою для загарбників-імперіялістів.

Вже існуючі організовані сили народу (сили організованих самостійників-державників, які вже третє десятиріччя ведуть боротьбу за УССД, дальше оборонні і самооборонні частини українського населення Північно-Західніх і Осередніх, Східніх і Південних земель України, що повстали в наслідок вивозів на каторжні роботи до Німеччини, як реакція на економічний грабунок, масові розстріли і нелюдське трактування стариків, жінок і дітей та нищення матеріяльних і культурних надбань народу) мусять злитися в одне русло і стати ядром, яке розпочне збройно-політичний чин цілого українського народу (що зродиться в кризовий момент сьогочасної імперіялістичної війни) і доведе до повстання УССД. Небезпека ж занархізування,

зотаманщення і розпорошення організованих нині оборонних і самооборонних сил народу диктує вимогу підпорядкування їх одному всеукраїнському визвольно-революційному проводові, завданням якого було б створити з них дисципліновану і пробойову збройно-політичну силу українського народу, готову і придатну до боротьби за УССД.

Серед успіхів і невдач визвольної боротьби українського народу проти загарбників українських земель, по містах і селах України виросли, загартувалися і набрали бойового досвіду ряди борців, що за всяких умов незмінно несуть свої бойові самостійницько-державницькі прапори.

В недалекому майбутньому український нарід докаже, що тільки власним трудом здобувається владу на своїй землі та що тільки збройно-політичний чин цілого українського народу доведе до створення УССД.

ДУМА П. Т.

ДО ПИТАННЯ ВНУТРІШНІХ ПЕРЕШКОД УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ

Не перший це раз призадумуємося над причинами нашої бездержавности. Є в нашій літературі ряд основних праць, що грунтовно розбирають минулі історичні роки народу, вишукують причини і прапричини його росту і упадку, сміливо називають по імені всі недуги народнього організму і часто в згущених кольорах розмальовують перешкоди, що або спричинили неволю, або з цієї неволі не дали змоги народові вийти. Що для здобуття державности потрібно не лише самої внутрішньо-національної визвольної готовости, це ясне, бо тут не малу роль грають і моменти міжнароднього порядку. Та в нас чи не найважливішими причинами були і є сьогодні якраз перешкоди внутрішні. Про них, звичайно, тяжко, а той не доцільно багато говорити, щоб, замість оздоровлюючого позитиву, не попасти чи не викликати у других психози слабости і хворобливої безпідійности, що їх витворює свідомість багатьох негативних прикмет національної спільноти. Коли ж ми все ж будемо називати по імені ті перешкоди, що сьогодні гальмують наш визвольний процес, то зобов'язує нас до цього свідомість великих вирішальних днів, що вже грядуть, і засліпленість багатьох земляків, що цих перешкод не бачать чи їх бачити не хочуть. Нам довелося жити в велику добу світових воєн, коли на карту історії випливають озброєні імперії, коли у взаємному їх змаганні часто приходять хвилини, в які протягом одного дня валиться одна держава, а другого повстає нова. Сучасна війна в своєму закінченні, треба сподіватися, таких нагод принесе багато, особливо для бездержавних народів. З другого боку, коли цих нагод не використаємо ми, коли в цей період не створиться на наших землях власна держава, тоді будьмо свідомі вже сьогодні всіх наслідків такого стану. Ясно вже тепер, що тоді, може, і століття треба буде чекати на нові вирішальні події, якщо взагалі буде ще місце для нас на землі. А коли так, коли сьогодні стоїть питання руба бути чи не бути, то зробімо відповідні висновки і шукаймо виходу вже тепер. Хто ж не усвідомить собі цього тепер, то хай поцікавиться долею хоча б тих наших земляків, що їм судилось в зимі і на весні цього року міняти декілька разів „визволителів" (Лівобережжя). Хитрування і вичікування на чужу поміч вже нічого не поможуть, тут треба лише боронитися, і то боронитися спільно з усім народом.

Які ж, в такому випадку, перешкоди гальмують сьогодні національно-визвольну боротьбу українського народу?

До першої і найважливішої належить хронічна вже для частини нашої інтелігентської верстви недуга, що нею є ***орієнтація на чужі сили.*** Ми вже не раз бачили в історії цього роду явище, бачили також усі трагічні наслідки,

що мусіли прийти опісля. Раз це були засоби до боротьби за владу, то знову це прямо вислужництво „татарських людей“, врешті, культурна і національна асиміляція бояр, князів і старшин, а все це в результаті провадило до політичної орієнтації на чужі, ворожі Україні центри. Традиція власного незалежного державного життя, хоча і збереглася й існує серед українського народу, не є таким цементуючим чинником, що зумів би вже сам по собі з'єднати і зорієнтувати на себе ввесь національний елемент, як це, ипр., є у других народів, що недавно втратили державу. Велика частина народу радо підставляє вуха під чужий вітер і все ще чогось шукає поза власними межами, власними ідеями. Це сьогодні особливо виразно можна бачити на бувших підмосковських теренах. Росія, біла і червона, мала змогу особливо старанно „дбати“ про український нарід. До кого не промовляли віра православна, слов'янський дуб, чи диктатура пролетаріяту, або великоруськ культура у всіх своїх царинах, то напевно промовили заслання, тюрми, розстріли, одним словом — терор. Щільно ізольовані від подиху супротивних Москві ідей, українські маси, помимо своїх одчайдушних поривів до самостійного життя, виростали скривлені. Якраз це скривлення і є великою перешкодою в політичній орієнтації на власні сили. Проживаючи поколіннями в національній російській імперії, частина наших земляків влюбилася в великий її простір, в широкий стиль багатонаціональної держави, в одну шосту земної кулі і тепер не вміє чи не хоче думати державно-політичними категоріями власної самостійности на своїх землях. І з того в них таке шукання інтернаціональних, космополітичних і всесоюзних концепцій, і з того в них віра в доктрини, теорії й утопії. Тут треба дошукуватись і денаціонального процесу, що так помітний головним чином у великоміських центрах України. За всеохоплюючими, вселюдськими ідеями загубились вони чи забули власну батьківщину і, напевно, несвідомо попали під московський вплив. Таким чином, Москва стала для них центром, з яким зв'язують свої мізерні надії, на який орієнтуються політично, з яким зв'язують і свої соціяльно-економічні плани. Брак віри у власні сили, безперспективність національно-визвольної боротьби, а разом з тим глибоко вкорінена імпотенція волі — це і є симптоми політичної хвороби, що все таки має пристановище в українському середовищі, і то не лише в бувших підмосковських займанщинах, але, на жаль, і західніх та еміграційних скупченнях. Там однак проміннюючим центром є ще досі Берлін або нова якась світова метрополія, що в майбутньому може поцікавитися українськими землями. З цими центрами пов'язується державно-визвольні змагання народу, з їх силою і ростом утотожнюється кращу долю України, а тим самим реальну політичну думку базується на чужій силі чи чужій інтервенції. Для тих, що йдуть власним визвольним шляхом, ці люди мають лише згірдливу назву „мрійників“, „фантастів“, „лицарів абсурду“, собі голосно присвоюючи прикмету „реальних“ політиків. Таким чином, зродилися і діють сьогодні в Україні опортуністичні групи чи течії, що цілковито переставили себе на бік ворога. Обидві ці групи тим більше кричать проти самостійників, чим ближчою й очевиднішою стає загибель їхніх покровителів. Для людей опортуністичного типу і середовища немає власної визвольно-національної концепції, бо в них немає віри в спроможності нації, в силу і правильність її ідеї. Замість будувати свою силу, незалежну і тривку, вони втішаються панцерними дивізіями імперіялістичних загарбників і ці дивізії готові скріплювати кров'ю своїх земляків, щоб лише таким чином втриматися на поверхні життя. І це, звичайно, триває доти, доки не прийде загибель їхнього пана. Тоді ті, що ще вчора не бачили народу ні тим більше його сили, якраз у нього починають шукати охорони й опіки. Але і тоді це не триває довго. Приходить новий пан, а з ним і нова орієнтація на чужу, тим разом уже іншу силу.

Це і є та глибока недуга, що колодою лежить на нашому визвольному шляху. Зняти б її нам — тоді справа державного будівництва стомилевими кроками пішла б вперед. Покищо це ще основна перешкода.

Дальшою перешкодою української національно-визвольної боротьби являється ставлення до цієї боротьби деяких наших політичних угруповань. Власне, приходиться говорити про залишки колишніх політичних партій, що в сучасний момент або докінчують своє животіння, або обмежують свою роботу зовнішньополітичним відтинком. Їх сліди видні частково на Західній Укра-

їні, більше — на еміграції. На Осередніх і Східніх Землях України вони жодної роботи не проводять, мас не організують, українського народу до боротьби за Самостійну Україну не ведуть. Бо де сьогодні на широких степах України якінебудь познаки існування і діяння колишніх голосних українських політичних партій? Їх тут немає. Тут є лиш народня маса, що її одна частина тупіє в безнадійності, друга з конечности орієнтується на большевиків чи Москву взагалі, третя йде за покликом українських самостійників і стає в ряди борців за Українську Самостійну Соборну Державу.

Було б нормальним явищем, коли б відповідно до такого стану на українських землях виглядала ситуація і поза ними. Коли б відповідно до об'єднаного фронту українського самостійництва на землях існував такий же фронт поза ними. Одначе, так не є. В той час, як на широкій Україні не бачимо представників жодних партійних груп, що тут у ширших розмірах проводили б роботу й організували б маси проти волі окупанта і серед його нещадного терору, тоді поза Осередніми і Східніми землями, значить перш за все на еміграції, а частково також на Західній Україні, десятки партійних груп і групок збирається „репрезентувати" Україну і захищати її інтереси в чужинних державних передпокоях. В той час, коли на землях іде завзята боротьба самостійницької ідеї, в той час, коли на Україні, а не де інде, вирішається доля українського народу в його боротьбі проти німецького і ще більш небезпечного, бо також ідейного, московського окупанта, від названих партійних і групових середовищ немає жодної підмоги тим, що мають відвагу вести цю боротьбу в найважчих умовах.

І це є одна з важливіших перешкод визвольної боротьби українського народу. Бо такий стан дозволяє окупантам на прекрасну гру. Вони, з одного боку, нещадно давлять на Україні кожний самостійницький прояв, з другого боку, використовують для своїх інтересів дрібні політичні групи, що, завдяки опіці окупанта і в час, коли йому це потрібно, — виростають до „поважних" „репрезентацій народу", „захищають" перед світом його інтереси, помагають окупантові творити на Україні різнорідні фікції для обману українського народу та для прикриття справжніх цілей ворожого імперіялізму. Бо, відірвані від земель і не маючи власної організованої сили, такі „репрезентації" мусять скоро стати іграшкою в руках окупанта. З другого боку, окупант, що для зовнішнього світу заграє з такими групами, здобуває для себе добру нагоду для скріплення ударів по самостійницькій ідеї.

Як багато інакше виглядали б справи, коли б самостійницька боротьба українського народу була репрезентована назовні одним збірним тілом! Тоді всі спроби окупанта маневрувати в українській справі зустрілися б з рішучою волею такого тіла, що мало б за собою цілу Україну, бо репрезентувало б її волю. Тоді була б унеможливлена гра різнорідних спекулянтів, що нічого, дослівно нічого, не репрезентуючи, уможливлюють чужинцям встрявати в українські справи. Тоді також великого скріплення дізнав би внутрішній український самостійницький фронт на землях.

Нарешті, здається, найбільш вкоріненою перешкодою є поділ українських мас по двох, витворених під'яремним життям, духовно-світоглядових і громадсько- культурних ментальностях. Цього лиха ми не заховаємо, і заховувати його не доцільно. Раз воно існує, так, значить, треба про нього сказати.

Одна ментальність — це Схід України, друга — Захід. Одна і друга мають свої позитиви, і про них говорити тут не будемо. Мають вони, однак, і свої негативи, і їх треба назвати по імені, щоб обидві сторони, темперуючи їх, могли, врешті, створити здорову синтезу одної соборної духовної і суспільної особовости. Чим грішить сьогодні Схід? Шукаючи причини політичної орієнтації частини українських мас на московський центр, ми вказали на духовно-світоглядове скривлення, що повстало в наслідок довгого однобічного впливу Москви на Україну. Це скривлення охоплює і другі царини життя. Найвиразнішим його симптомом є т. зв. московський комплекс головним чином міського інтелігентського українського елементу. Досить глибоке зросійщення, байдуже, яким шляхом воно повстало, помітне сьогодні насамперед у способі думання, в оцінці життєвих явищ, далі — побуті, в розмовній мові, в етично-моральних і семейно-звичаєвих основах. Духи Толстого і Достоєвського, Горького і довгої черги других ослаблювали, а то й кастрували принцип

національного першенства, глумом запльовували святощі нації; і, таким чином, щораз; то поширювався круг духовних калік. Москва і московський край поволі ставали „родіною" і для частини наших земляків, а русскій нарід і Росія — спільною батьківщиною, спільним суспільством раніше русскім, згодом православним, слов'янським, пролетарським, а тепер советським. Національну приналежність зведено до вузького територіяльного регіонального почуття і тим самим позбавлено його всієї його політичної гостроси. До ознак цієї ментальности належить і бажання, головним чином суспільних низів, стягнути все до свого рівня, до рівня нуля. Не здорове традиційно-козацьке намагання піднятися вище, дорівняти другим у суспільній драбині, шляхетне змагання за першенство, а егоїстичне зрівнювання вниз, гравітація до найнижчого, щоб тільки не було багатших, кращих, мудріших.

Ще і ще можна було б відмічати, витягати й аналізувати негативні ознаки цієї ментальности, що, на жаль, охопила досить великі круги суспільности.

Не без негативів є й український Захід. Там найбільшим лихом є комплекс загумінку, цей відомий вузькопровінціяльний патріотизм, що унеможливлює багатьом перебудуватися на широкі платформи всеукраїнського визвольного фронту. Це насамперед брак віри у спроможності і державнотворчі здібності решти земель, це вузькість концепцій, планів і організацій, що в консеквенції доводить до розпихання себе ліктями на малому просторі й одному середовищі. Це самозакоханість у свойому подвір'ячку, дрібна амбіція малих людей, що бояться ступити на широкі шляхи історії. Там коли і наслідується кого, то особливо Захід, і то не завжди в його позитивних сторонах. Схід оцінюється неправильно, його недооцінюється, примикається очі на його життя, незалежно від того, що в планах завжди вміщується себе якраз на Сході. Там нема тієї стихійної підсвідомої динаміки народніх мас, що одного дня вулканом розливається, як це є на Сході. Все там пошухлядковане, взяте в штивні рямці вузької системи. Звичайно, і Захід, як і Схід, не однорідний, і узагальнювати цих прикмет не треба. Тільки в їх обосторонній гармонії, в добірній синтезі цих двох ментальностей разом із виеліміновуванням крайніх негативів — створюється здоровий, органічний, новий тип українського державника.

Помимо всіх цих перепон українська національно-визвольна боротьба планово розвивається і здобуває щораз; то більші результати. Вистарчить порівняти хоча б сучасний стан із станом 1939 року. Ідея українського самостійництва не є мрією; вона стає прапором у житті найширших кругів українських народніх мас. В горнилі самостійницько-визвольної боротьби українського народу перетоплюються і зникають також всі недоліки. Тільки в спільній боротьбі всіх верств цілого народу затираються різниці, які є між поодинокими його частинами. Також тільки в революційній боротьбі, а не в дрібній політичній спекуляції можуть бути ліквідовані всі перешкоди, що є по-ять тяжкою завадою на шляху до нашого визволення. Одною з основних передумов здобуття Української Державности являється внутрішня тугість, ідейна й організаційна сконсолідованість народу, зокрема його керівництва. Це означає ліквідацію внутрішніх перешкод національно-визвольної боротьби українського народу. —

В процесі боротьби за Українську Державу ми вважаємо найближчим, найважливішим завданням — творити з нашої Організації міцну всеохоплюючу революційно-політичну Організацію провідного активу з усіх верств, оперти на всіх шарах народу, яка охоплювала б усі Українські Землі!

Із Постанов II. Конференції ОУН — Квітень 1942.

БОРОВИЧ Я. В.

УКРАЇНА і ПОЛЬЩА

Польсько-українські взаємини майже такі старі, як українська і польська історія. Від найдавніших часів до останніх днів вони були надзвичайно складні, а поприте повні безлічі трагічних елементів. Ці взаємини ніколи не могли ускладнитись „ідеально" уже з тої причини, що в давнину це були два відрубні ***сусідські*** державні організми, а в нових часах два ***сусідські*** народи.

Сусідські спори двох держав чи пізніше двох народів були все живими й актуальними на всій земній кулі. Причини до спорів були не всюди однакові, але існували вони безнастанно й безперервно. Коли натякнемо тільки на німецько-французькі граничні чи радше сусідські спори, чи французько-англійські, чи еспансько-англійські, то зрозуміємо, що віковічні польсько-українські чи то територіяльні, чи релігійні, чи політичні спори не були і не є в історії ніяким екзотичним проявом. Ці спори були, є і далі будуть. І ніякий договір, ніяка сусідська мирна умова їх одним махом ані ліквідує, ані не вирівняє.

Та все ж ці спори залежно від обставин і доброї волі обох сусідів могли б на деякий час притихати, перериватись чи хоча б послаблюватись. Щоб доводити до такого стану самі спори і весь спірний матеріял — на те треба великої культури, політичного розуму і взаємопошани обох сусід. На жаль, на українсько-польському сусідському відтинку цих об'єктивних даних ні в давній, ні в новій історії якось не помічалось багато. А вже найменше взагалі проявлялись і майже не унаглянювались вони по польському боці.

Щоб не заглиблюватись надто в надри історії, вистарчить для прикладу спинитись тільки на кількох датах давньої історії. Переломовий в історії західньо-українських земель 1349. р. започаткував польську політику в Галичині так класично, що пізніше вона цілими вже віками принципово не змінялась по польському боці. Король Казимир, підбивши галицьку землю, насамперед взявся за нищення провідної української верстви, цебто боярства. І скоро винищив його не тільки вогнем і мечем, але й політикою позбавлювання всяких прав і привілеїв. Повноправною могла бути тільки католицька польська шляхта, для якої були доступні уряди, привілеї, багатства, відібрані від православних бояр, і т. п. Фізично не винищена відразу частина українського боярства, щоб врятувати свою екзистенцію, переходила на католицтво, польщилась і за таку ціну ренегатства пробивала собі шлях до урядів, впливів, почестей та вигідного життя на прадідівських землях. Але чи від того Галичина стала польською? — Ні! Зате залишились актуальними методи тодішньої політичної „асиміляції" з XIV. ст. і в XX-тому столітті. Пригадаймо методи примусового перетягання численних, залежних від польської державної машини в своїй екзистенції українців спершу на римо-католицьку віру, а потім на польську національну сторону за часів Австрії, а зокрема за часів відновленої польської держави від 1920-1939 р.! На диво, і від тих найсвіжіших засобів польської державно-асиміляційної і денаціоналізаційної політики український характер Галичини, а тим більше Волині не змінився. Отже, при таких польських методах XIV. і XX. віку такі ж самі результати в загальному характері землі, але зате не такі самі в витворюванні пересиченої взаємним недовір'ям, упередженням і ворожнечею сусідської українсько-польської атмосфери.

Перейдімо до другої історичної дати, а саме: до 1569-ого року. Він приніс славетню Люблинську унію. В чому вона полягала? З польського боку ніби на засаді об'єднання „рівних з рівними". А на ділі це було погребання всякої рівности щодо українців, бо всі українські землі приєднано безпосередньо до польської корони. Багато українських князівств ліквідовано, на місце князів насаджено воєводів, а князівські й боярські землі роздавано польській ненаситній шляхті. Литва нібито дістала автономію разом із деякою частиною білоруських земель, що ввійшли до Литви, але теж не надовго. Наслідок цієї „унії" був такий, що Польща не могла дати собі ради з повстаннями литовських і українських князів та внутрішньо чимраз то більше розхитувалась, зокрема ж від часу, коли прийшли: елекційність королів, а з нею по кожній черговій елекції нездорове поширювання і закріплювання магнатських і шляхет-

ських привілеїв, вимушуване перед виборами кожного королівського кандидата.

Польща хотіла рятувати себе ще одною „унією" в 1596. р., тим разом церковною у Берестї. Ця „унія" принесла ще більше внутрішне роздрорлення і вкінці повну декомпозицію польської державности та дала українцям таку силу, як козаччина.

Всі договори, які Польща заключала і підписувала з козаками, були постійно зривані. Зривала їх Польща насамперед тому, що серед польської шляхти та магнатства панував погляд і переконання про морально оправдане ламання договорів з козаками, бо вони, мовляв, були негідним партнером, вони були чимсь нижчим і гіршим від польської шляхти. А договори можна заключати і треба дотримувати їх тільки тоді, коли партнер був у всіх відношеннях рівний польській шляхті. Отже, шляхта могла заключати договори зі своїми власними королями (пакта конвента), з чужими володарями, але не з „хлопством", за яке вважали козаків. В історії козацько-польських взаємин доходило до такого страшного напруження та трагічного шалу ненависти, що магнат Чарнецький не завагався знищити гріб Богдана Хмельницького та геть зліквідувати його тлінні останки. Знову ж автор Гадяцького договору з Польщею, гетьман Іван Виговський, що зірвав із Москвою та розбив московську армію під Конотопом, діждався від поляків за це такої відплати, що його польська салдатеска замучила насмерть. Чому ж це сталося? То просто тому, що серед тодішнього польського магнатства, шляхти кожний український впливовий політичний діяч, зокрема такий, що з ним поляки мусіли пактувати, вважався за звичайного „бунтівника", якого терпіли тільки доти, доки він був сильний, доки його боялись.

Люблинської унії поляки не дотримували, зокрема на українському відтинку, не зважаючи на те, що в її основу лягло гасло „рівні з рівними", це значить магнати з магнатами. Але для них українські магнати і князі були теж меншовартісним елементом, бо вони були православні. Одним словом, завжди знаходилися „моральні" улагіднюючі мотиви для виправдування шляхетського віроломства і недотримання слова щодо українців. Таким чином, віками наростала велетенська ненависть між обома народами з причини польської несловности. Крім того, ця ненависть розросталась до розмірів якоїсь апокаліптичної потвори ще й з приводу уніятської акції, яку поляки від Берестейської унії огнем і мечем проводили серед українського населення.

Але, не зважаючи на це, по українському боці все були люди, які йшли на співпрацю з поляками в політичному розумінні, бо вважали її необхідною з уваги на московську загрозу для українства. Усі вони, ці ризиканти-українці, ні разу в історії не найшли по польському боці певного і лояльного контрагента. Всі вони переживали гіркі досвіди польської несловности, польського крутійства, польської жорстокости і, зрештою, розчарування у своїх починах.

* * *

В критичні хвилини польської історії, коли ціла польська державна будова хиталась, поляки були дуже „свободолюбні" для українців, бо намагалися їх приєднати гаслами „рівні з рівними" і за „нашу і вашу волю" до спільної боротьби за спасення Польщі. Коли ж Польщі як держави не стало, тоді намагались тягнути такими самими гаслами до повстань, революцій і т. д.

З ментом, як ситуація укладалась корисно для їх справи, — нещадно гнобили українців, не керуючись ніякими моральними стимулами якоїнебудь зобов'язаности по відношенню до них. Для них тільки такі українці були певні та добрі, які перекабачувались на поляків. Була ж у них певна порода громадян, що звали себе „генте рутені, націоне польоні", які були великими польськими патріотами, а своє українське походження виводили на світ тоді, коли треба було перед світом заманіфестувати ,що, мовляв, українці є за поляків та їх домагання.

Вже по цілковитому розпаді Польщі, коли в муках родилася конституція в Австрії, на слов'янському конгресі у Празі подавали себе за „русинів" такі славетні ренегати, як граф Дідушицький, князь Сапіга та інші. Вони робили це для того, щоб цілковито сторпедувати впливи і значення тодішньої справжньої делегації українців на конгресі.

Усі спроби наладнання польсько-українських взаємин у Галичині за часів уже конституційної Австрії ніколи ні до чого не довели, знову ж таки через

нелояльність і крутійства польського контрагента. Ні проби Лаврівського, ні Сембратовича, ні Романчука з т. зв. „новою ерою" на польсько-українському політичному горизонті не довели ні до чого позитивного. Навіть витривала і вперта акція Олександра Барвінського в тому напрямі, щоб сяк-так наладнувати українсько-польський „модус вівенді" за австрійських часів, закінчилась таким великим крахом, що Ол. Барвінський став на склоні літ своїх найбільш непримиримим противником яких будь переговорів із поляками на загальнополітичні теми. Де ж причина цього явища? Там же, де була за часів Люблинської і Берестейської унії, де була за часів Зборова, Білої Церкви, Гадяча і т. д. В Австрії поляки були сильніші від нас і тому намагались використовувати українців для своїх цілей хитрими пактами, а не договорюватись з ними тривало, бо до того, на польську думку, так як перед сотнями літ, українці не були гідні. Словом, польська політична мегаломанія, польська шляхетська традиція віроломства, польська старовинна засада „не гонорово, але здорово", езуїтська „арцикатолицька" політична і релігійна доктрина „ціль освячує засоби", — довели до того, що нова польська політична еліта, цебто новочасна польська демократія, не тільки не позбулась тих політичних помилок, а навпаки, удосконалила їх, пристосувавши до нових часів і нового духу віку.

Польща 1919-1939 рр. „договорювалась" з українцями так само, як колись шляхетська і за австрійських часів польсько-австрійська політична верхівка. Найпомітнішою спробою налагодження польсько-українських взаємин у новій Польщі була т. зв. нормалізація польсько-українських відносин, започаткована на весну 1935. р. Над усіми основними тезами нормалізаційної політики Польща до двох років так ґрунтовно перейшла до порядку денного, що з них нічого не лишилось. Нормалізацію переводили українці з варшавським урядом. Вже першого року її почала торпедувати польська суспільність у Сх. Галичині, зокрема у Львові, а третього року доконувала її „решітки" розполітикована польська армія в особі різних всевладних генералів і полковників, що фактично репрезентували цю армію.

Коли пригадаєте собі будьякі найважніші моменти з історії польської політики по відношенню до українців у т. зв. відродженій Польщі за 20 років, то зробите такий самий висновок про істоту польської політики, як його робили перед новою Польщею українські історики і письменники, як, наприклад, великий Шевченко чи Гоголь („Гайдамаки" і „Тарас Бульба"). Але нема вигоди робити висновки з історії старої Польщі, шляхетської Польщі! Нам треба шукати джерел для політичних висновків таки в новій Польщі.

Польща стала такою великою, як була, завдяки випадковій політичній коньюнктурі у Европі і завдяки большевицькому, тоді ще слабому положенню в б. Росії. На сході вона мала велетенського сусіда з потенціяльними можливостями і тому грізного сусіда в виді Союзу Совєтських Республік, на заході — роззброєну, правда, але теж страшну для Польщі своїми спроможностями Німеччину. Який же політичний висновок зробила вона з цього свого положення? Ніякого! Під проводом вихованої на польському езуїтизмі польської ендеції (т. зв. національної демократії, по суті польської шляхетсько-шовіністичної і імперіялістичної партії, що проповідувала винищення українського народу), вона орієнтувалася [illegible] переважно на переможну і через те здеморалізовану тоді Францію, а крім того жила фантомами старої своєї орієнтації на Росію, цебто тепер таки на большевицьку Росію. Внутрі вона повела політику винародовлювання непольських народів всякими засобами, а в тому числі також колонізацією, експропріяцією, терором і насильною асиміляцією. Переворот Пілсудського з 1926. р. на перший погляд ніби перервав цей процес ендецької закордонної і внутрішньої політики. Але це тривало коротко. У закордонній політиці поляки [illegible] почали переставляти [illegible] на іншу сторону, зате у внутрішній політиці змінились тільки люди на відповідальних становищах. Сам політичний дух по відношенню до неполяків, зокрема до українців, лишився той самий. Сталось навіть ще щось гірше, бо до українців почали прикладати дві мірки: іншу до галичан, а іншу до волиняків. Затим зовсім перекреслили право на існування українців на Холмщині, Поліссі і Підляшші. Волинь стала експериментальним кроликом. Її відмежовано кордоном від Галичини.

Так як ендеко-хіенопястівська (під „пястом“ треба розуміти польську дрібноміщанську партію, що шукала опертя в польських селянських масах. Коли йде про її ставлення до других народів, це також шовіністична й імперіялістична партія) кліка не думала виконувати своїх міжнародніх зобов'язань супроти Східн. Галичини — так само робила нова пілсудськівська державно-політична верхівка („пілсудськівцями“ називала себе польська правляча верхівка в роках 1926-39. Частиною цієї групи були давні співробітники Пілсудського. Загал творили перебіжчики з різних політичних таборів і весь аполітичний елемент, ідейно не окреслений, а то й безхребетний, що в кожній державі орієнтується на тих, хто має в даний момент владу). Так як ендеко-пястівці не поважали навіть своїх власних законів про воєвідську автономію для трьох галицьких воєвідств і про заснування українського університету, так само було і за Пілсудського, з тим, що тут знов прийшло одне погіршення, а саме: одностороннє вимовлення Польщею в Союзі народів договору про охорону прав національних меншостей.

Доба Пілсудського в Польщі дала нам славетню пацифікацію, цебто карні відділи польських окупантів в 1930 р., що вславилися голосним терором та масовим нищенням українських народніх мас і української культури, дала нам замикання і висаджування в повітря православних храмів на Холмщині, і навіт на Волині, принесла нам війну з українськими метрикальними урядами, систематичну колонізацію в розмірах небезпечніших, ніж за ендеко-пястівського панування, війну з українськими культурними й кооперативними установами, політику Корпусу Охорони Пограниччя (прикордонної сторожі Польщі) з перетяганням цілих сіл із православ'я на католицизм на Волині і взагалі подвійну експропріяційну політику на всіх українських етнографічних територіях, а саме: політику цивільної адміністрації і дику, погромницьку політику не покликаних до неї чинників військової влади. Одним словом, у Польщі Пілсудського, й особливо пілсудськівців по його смерті, віджили й унаочнились усі методи польської політики сперед століть, веденої польською шляхтою, магнатством та єзуїтами. Ясно, що така внутрішня політика не могла внутрішньо консолідувати Польщі. Навпаки, вона мусіла її тільки розкладати, розхитувати і скорим темпом доводити до стану повної внутрішньої декомпозиції. Війна 1939 р. перервала цей процес разом з існуванням Польщі. Польща між такими двома сусідами, як Німеччина і СССР, в таких границях і при таких внутрішніх відносинах утриматись на довшу мету не могла.

* * *

Двадцятирічне існування відновленої Польщі наочно доказало, що для польської політики досвід історії не мав ніякої вартости, але зате дуже високо цінувалась там традиція правління давньої шляхетської Польщі. Тепер, коли Польща лежить, знов находяться між поляками цілі групи, які намагаються підходити до українців з усякими гаслами і т. зв. ягайлонськими ідеями про спільні завдання та цілі в справі спільного „визволення“. „Рівні з рівними“, за „нашу і вашу свободу“ — це гасла старі, як Польща, і скомпрометовані поляками від віків, а все одно вони ними користуються, шукаючи допомоги для рятування себе. Нема сумніву, що Польща сама ніколи не буде такою сильною, щоб витримати напір зі сходу і заходу, особливо ж не може бути такою сильною стиснена в свої етнографічні межі. Але, власне, в тому річ, що вона ніколи не думає про етнографічні межі на випадок відбудови. Їй усе усміхаються її історичні межі з часів ягайлонської доби. Отже, приманюючи українців до помочі в відбудові втраченої держави, поляки приманюють їх фактично до нового польського ярма. Інакше уявлялась би справа, коли б поляки бажали спільними силами відбудувати Польщу й Україну як окремі держави на їхніх етнографічних територіях! Тоді можна б з ними поважно на цю тему говорити. Але річ в тому, що таких поляків нема. Так само не признають права на державне самостійне життя ані білорусам, ані литовцям. Ягайлонська комбінація „Польща, Литва і Русь“ як „триєдина трійця“ — ось ідеал кожного поляка. Мегаломанія в житті і політиці — ось страшний хробак, який точить польську психіку і душу!

З чисто людських, гуманних мотивів хотілося б співчувати страдальному тепер польському народові, але коли вичитаєш в якихось „Кресах всходніх" (польська підпільна газета) таке орієнтаційне політичне гасло для поляків, як псевдоукраїнську приповідку на Волині, що, мовляв, коли було „да! да!" — була біда! — коли прийшло „гут! гут!" — всіх сильно б'ють, — а буде добре, аж прийде „дзєнь добри!" — тоді не можеш надивуватися політичній наївності не тільки статті революційного автора, але й обмежености цілого польського середовища, яке він репрезентує. Як же таким співчувати, коли вони не поправні навіть тоді, як доля б'є їх пекельне допікульно. Звідки ж береться таке наївне інтерпретування і не тільки це, але й подавання до вірування іншим цього примітивного „афоризму", придуманого, безперечно, якимсь поляком та підсуненого іншим за нефальшований оригінал? „Бажання є батьком думки". Ось у чому треба дошукуватись генези цього плиткого і наївного опису настроїв серед українського населення Волині. Поляки хотіли б, щоб так було, тим часом сучасна дійсність Волині вказує, що там, не зважаючи на страшну дійсність, ненависть до поляків своїми полум'яними язиками сягає до неба. Причини кольпортування такої приповідки серед поляків треба шукати знову ж таки в їх одній тезі, що випливає з мегаломанії, яку вони застосовували в своїй політиці супроти українців в усіх історичних добах. Ця теза полягає на такому розумуванні: український нарід (людек) є в основі добрий, покірний, лояльний і навіть потрібний, оскільки його ніхто не бунтує. А бунтували його колись православні українські шляхтичі, пізніше козацькі діячі, а тепер українська інтелігенція. Отже, ця приповідка, хоч яка дурна, має величезне значення при оцінюванні політичної ментальности і психіки сучасного поляка. Він схильний в найвищій мірі думати, що так думає і на прихід того „бажаного" „дзєнь добри" на Волині чекає кожний селянин, але він зовсім не вірить в те, щоб там так думав український інтелігент. Бо той інтелігент усе і всюди стояв і стоїть сучасному полякові на заваді. З ним бажав би говорити на політичні теми, перетягати на свою сторону, для своїх ідей, розкривати йому перспективу ідилії майбутнього гармонійного польсько-українського мирного і навіть „братнього" співжиття, але обов'язково і виключно тільки у Польщі, то значить у Польщі з Волинню, Галичиною і, може, навіть з Правобережжям України.

* * *

Вдумуючися глибше в історію польсько-українських відносин, аналізуючи минулу й сучасну польську політичну ментальність, приходиш до глибокого переконання, що ніколи з поляками ні до чого путнього і певного не договоришся, коли обстоюєш політичну незалежницьку і державницьку українську національну ідеологію. Об'єктивні умови національно-державної української рації наказували б жити в приязних взаєминах із Польщею з уваги на великого спільного ворога Москву. Знов же об'єктивні умови національно-державної польської рації наказували б полякам жити у приязних відносинах до державної України ще й з уваги на польського західнього сусіда Німеччину. Одначе, ці дві тези себе виключають тому, що поляки в своїй мегаломанії усе будуть собі легковажити як не одну, то другу небезпеку. А будуть це робити з тієї причини, що віритимуть у свою „силу", але досягнену коштом поневолення і українців, і білорусів, і литовців. На беззастережне признання української державности в українських етнографічних межах вони не годяться навіть тоді, коли політично лежать панів притомні, розторощені колесами історії.

Який же вихід із того положення, де вічним сусідом є Польща? Вихід простий! Пактувати з поляками про мирне співжиття тільки тоді, коли в наших руках є щонайменше така сила, як у них. Тільки тоді вони будуть поважати наше право на життя, і тільки тоді бодай на деякий час вони будуть респектувати підписувані ними з нами договори. Хвилеве наше ослаблення вони завжди використають для себе, на що ніколи в історії не йшли ***ми***. Поляків до лояльности партнера можна наломити тільки силою і то силою наглядною.

Сьогодні український нарід, який від останніх визвольних змагань в 1917-20 роках ні на мент не перервав своєї боротьби за власну державу, розпоряджається певною організованою політичною силою, яка й є основою укра-

їнської визвольної політики. Ця сила є також чинником, який дозволяє нам одверто говорити про конечність розв'язки питання нашої боротьби на польському відтинку. Ми свідомі того, що перед лицем небезпек, які грозять усім поневоленим народам Сходу, від німецького і московського імперіялізмів, тільки спільний фронт поневолених проти імперіялістів і ліквідація внутрішніх спорів є одинокою правильною відповіддю поневолених воюючим імперіялізмам. Це треба також прикладати до взаємовідносин двох народів — українського і польського. І тому ми сьогодні проти боротьби на цьому відтинку, тому ми також за знайдення мирних шляхів розв'язки існуючих питань між обома народами. Якщо ж боротьбу цю польська верхівка хоче нам накинути, то це буде завзята боротьба всього українського народу проти ворожих імперіялістичних зазіхань.

Але одночасно ми свідомі труднощів, які стоять на шляху до порозуміння. Ми свідомі зокрема того, що вся психіка польської верхівки, спосіб її думання, її стале шовіністичне наставлення, її імперіялістичні мрії стоять поважною перешкодою на дорозі до порозуміння. Усе минуле наших взаємовідносин, увесь зібраний в історії досвід учить нас, що польська верхівка, навіть в хвилинах найбільших трагедій і терпінь власного народу, не хоче відректися від планів поневолювання других народів, зокрема України, Білорусії і Литви. І тому, бажаючи знайти мирну розв'язку справи, ми організуємо власні сили, бо це одиноко може переконати польських імперіялістів у безвиглядності їхніх загарбницьких планів та конечності порозуміння з українським народом, який від польського народу нічого не хоче, на польські землі не зазіхає, але має достатньо багато сили, щоб кожночасно відстояти свої права на власну державу.

І це мусить стати аксіомою нашої політики по відношенню до поляків. В противному випадку нема рації „годитись" і договорюватись з ними, бо з цього нічого не вийде. Так каже історія цілих віків. А з неї треба таки дечого вчитись.

ХЕРСОНЕЦЬ Ю. М.

НА ЗВОРОТНОМУ ПУНКТІ

I.

На українських землях проходить зараз низка процесів, що матимуть далекосягле значення для їх дальшої долі. Один із них відбувається серед української молоді. Він настільки цікавий і важливий, що варто зайнятися ним дещо ближче.

Керівні чинники СССР приділяли молоді дуже багато уваги. Це не випадкове явище; воно мало свої глибші основи в планах кремлівських верховодів. Які ж були ці плани?

Для кожного, хто уважно слідкував за внутрішньою еволюцією відносин внутрі т. зв. СССР, для кожного, хто вмів бачити не декларативний, а фактичний бік цих відносин, було ясно, що Радянський Союз — це чергова, по московському царстві і російській імперії, форма російського імперіялізму. Зокрема останнє десятиріччя не лишає в цьому напрямі найменших сумнівів. В цей час зліквідовано рештки і так невеликої самостійности поодиноких республік, а процес централізації влади, що почався ще в епоху воєнного комунізму, знайшов своє правне закріплення в сталінській конституції 1936 р. Єдиний неділимий СССР став фактом. Та цього кремлівським можновладцям було ще замало. Вони в рамах одної держави думали перетопити кілька десятків національностей в одну націю. Так дійшли вони до концепції т. зв. совєтського народу. Першим кроком в цьому напрямі стали намагання політичної й культурної уніфікації населення, що населювало СССР.

Не може бути найменшого сумніву в тому, що уявляло собою творення т. зв. совєтського народу. Це було ніщо інше, як замаскована большевицькими лозунгами русифікація; мільйони українців, білорусів, грузинів і цілий

ряд менших народів мали раз назавжди згинути в російському морі.

Взявши до уваги ці плани, нам стане ясною большевицька ставка на молодь. Саме на терені молоді мала рішатися доля т. зв. советського народу. В дітбудах, організаціях жовтенят, піонерів, комсомолу та школах мала виростати нова т. зв. советська людина. Матеріяльних засобів у цьому напрямі не жалувано. Звідси деяке упривілеювання молоді в порівнянні з сірим советським громадянством. Це не означає, що ця молодь мала в достатній кількості все, що їй необхідне. Це означає тільки, що в скупих спроможностях СССР потреби молоді задовольнялися швидше і дбайливіше, ніж потреби інших груп населення.

* * *

Чи кремлівські можновладці досягнули своєї мети? Чи вдалося їм захопити своєю ідеєю українську молодь?

Ми навмисне в такий спосіб формулюємо наше питання. Для нас ***суттєве не механічне прийняття марксистського світогляду, а те, наскільки комуністична ідея стала у цієї молоді рухомою силою тоді, коли нестало „сонця сталінської конституції"***. Бо щойно від 1941 року комунізм української молоді почав проходити свою життьову пробу. І саме ці два останні роки наочно довели, що серед української молоді російський комунізм глибоко коріння не запустив.

Як реагує українська молодь на сучасну дійсність? Відповідь на це питання висвітлить нам життьова орієнтація сучасного молодого покоління, а разом з цим наявність чи відсутність певних ідейних поштовхів її поступування.

Є частина молоді, що не заглиблюється в сучасну дійсність. Прибита матеріяльними злиднями, вихована в дусі безумовного послуху владі, нездібна побачити перспектив визволення, приймає гірку дійсність пасивно як якесь елементарне нещастя, допуст Божий чи фатум. Настроєна на індивідуальне зобереження свойого існування, позбавлена соціяльного нерву, того, що каже гуртуватися і „миром - громадою обух сталить", вона була й є знаряддям окупантської влади, не здатна до організованої боротьби за краще завтра своє і своєї нації.

Є друга категорія. Це ті, що вміють спостерігати, свідомі великої загрози, що нависла над цілою національною спільнотою, але нездіні активно боротися. З одчаю йдуть шляхом найменшого опору. В горілці, танцях і інших сумнівної вартости „втіхах" пробують забути жорстоку дійсність. Це патефонно-танцювальні типи — духовні нащадки „мочеморд" Шевченкової доби, непродуктивні й імпотентні, як і їх духовні предки.

Є треті. Ці реагують, але їх реагування не завжди доцільно переведене, самочинне, не зорганізоване. От, прим., минулого літа, як повідомляв „Вісник Української Інформаційної Служби", в Дніпропетровську покінчило з собою п'ятеро дівчат, що не хотіли їхати на роботу до Німеччини. Вони залишили картки із словами: „Ніколи не будемо рабами". Безперечно, можна бути навіть гордим, що наші дівчата вибирають радше смерть, ніж моральні і фізичні знущання ворога, але куди доцільніше зробили б вони, якщо б віддали всі свої сили, а в потребі й життя революційній боротьбі. Ворогові революційна боротьба страшніша, ніж самовбивства.

Організовано протиставляється сучасній дійсності четверта група молоді. Одна її частина ще, на жаль, у большевицьких рядах. Друга знайшла вже шлях до організованого українського самостійництва і бореться в його лавах на обох головних — протинімецькому і протибольшевицькому — фронтах Української Національної Революції. І саме вони, ці вчорашні піонери і комсомольці, ці нові неофітського запалу, готові на все вояки української революції, саме вони наповнюють нас вірою, що в майбутньому вся українська молодь стане на правильний шлях боротьби за український національний ідеал, Українську Самостійну Соборну Державу. Ряди цих молодих борців зростають, і саме цей ріст дає нам право говорити про ***зворотний пункт***, на якому знаходиться зараз українська молодь. Це пункт, шлях від якого веде не до советської Москви, а до власного українського Києва, символу не тільки славної бувальщини, але великого майбутнього Української Нації.

II.

Ми не дивуймося сьогодні фактові духовного збольшевичення частини української молоді. Ми можемо дивуватися тільки тій потужній відпорності, що дала їй змогу після стількох років найбільш шліфованих психологічних експериментів большевиків зберегти принаймні частково українськість своєї душі. Адже ж цю молодь виховувано здалека від справжньої історії тих, чию кров вона має у своїх жилах. Історію її нації починали для неї від жовтневої революції. Все, що було перед тим, анексували для Росії або оплюгавлювали російські Карамзіни, Іловайські. Так було з величною добою старої княвівської України, так було з героїчною епопеєю козаччини, так було з Визвольним Зривом 1917-1920 рр. Завданням советського виховання в Україні було ***знищення історичної пам'яті*** української молоді. Вона мала задовольнятися пайкою, спрепарованою в різних московських історичних кабінетах, з явною русифікаційною метою.

Черговим засобом було тенденційне понижування вартости української культури й орієнтування молоді на велику „братню“ культуру російського народу. Культурний сепаратизм трактовано нарівні з політичним, а його носіїв ліквідовано як „ворогів народу“. Натомість йшли намагання зіпхнути нашу культуру на ступінь провінціяльного примітивізму. Все це йшло в супроводі пеанів на честь цієї культури, національної формою, соціялістичної змістом.

Советську економічну науку також запряжено до російського імперіялістичного воза. Україні — проти всіх засад здорової економіки — визначувано місце в евразійському господарському просторі, щоб представити її більш „невід'ємною“ частиною червоної Росії.

Головний, одначе, наступ пішов на ідеологічному фронті. Тут большевики всякими методами намагалися оплюгавити ідею української державности взагалі, а українського самостійництва зокрема. „Вороги народу“, вислужники міжнародного капіталізму, агенти чужих розвідок і десятки інших ідіотизмів кидали большевицькі агітатори при допомозі живого й друкованого слова на українських державників. Українську ідею плямовано паладинством, а носіїв її жовтоблакитними, з архівів XIX століття витягнутими, шароварниками — в протиставленні до „наукового“ марксизму і його „поступових“ визнавців.

Молодь, що виростала під постійним барабанним тріскотом большевицької пропаганди, герметично замкнута від оточуючого світу, позбавлена змоги контролювати твердження советської „науки“ із справжньою об'єктивною наукою, заабсорбована різними ударними кампаніями, соцзмаганнями і іншою стахановщиною, прямо не мала часу роздумувати над проблемами, що то тут, то там виринали перед нею. Чи ж можна дивуватися, що частина цієї молоді стала марксистською у своєму світогляді? Ні! Але ми далекі від роблення з цього трагедії, тим більше, що знаємо ціну цього марксизму. Сьогодні він — це святиня без Бога. Молодь держиться його подекуди силою інерції і з браку іншого світогляду. ***Комуністичної ідеї, що ворушила б душі цієї молоді*** (говоримо про масу, а не про гуртні), що заставляла б її до активности, того центрального пункту світогляду, його моторного ядра — ***немає***. Українська молодь жде носіїв нової для неї ідеології українського самостійництва. Цю ідею несуть вже сьогодні її власні товариші — вчорашні піонери і комсомольці, що їх душі запалила ідея, що саме тепер на всіх просторах української землі проходить успішно найважчу пробу, пробу заліза і крови — ідея Української Самостійної Соборної Держави.

* *
*

Немалу ролю в цьому процесі відіграла сучасна війна. Воєнна суматоха дала українській молоді деякі можливості піддати аналізі советське виховання і советську науку. Кожна зустріч з українцем, що не мав „щастя“ виростати під „сонцем сталінської конституції“, в рушила думки, народжувала нові проблеми, запліднювала душу новими ідеями. В результаті українська молодь почала усвідомлювати собі справжнє обличчя російського большевизму. За заслоною інтернаціональних фраз вона вспіла добачити справжнє лице кремлівських можновладців. Лице червоних кольором, але білих цілями Пуришке-

вичів, що вміють маскувати себе всім, аж до фрази про боротьбу з великодержавним російським шовінізмом включно. Аргументи про те, що, мовляв, в СССР реалізовано дружбу народів й інтернаціоналізм, бо при його кермі стоять і грузин Сталін, і росіянин Молотов, і жид Каганович — не представляють для неї жодної стійкости. Це типово російська риса ці чужонаціональні походженням елементи провідної верстви Росії, слідна зокрема від часів Петра І-го. Мініхи, Остермани, Багратіони, Паскевичі, Лоріс-Мелікови і Дзержинські — усі ці німці, грузини, українці, вірмени і поляки усі вони, поза походженням, нічого спільного із своїми націями не мали, усі вони служили, байдуже — білому чи червоному, але одному і тому самому російському імперіялізмові. Говорити тут про якийсь інтернаціоналізм — більш ніж наївність.

Українська молодь побачила, що основним елементом всієї політики Москви був і є звичайний хижацький імперіялізм, той самий, що кидав Боголюбських на Київ, Петрів під Полтаву, Катерин на Запорізьку Січ, Ленінів на Донбас, Кривий Ріг і лани золотої української пшениці кожний раз з іншими лозунгами, але завжди з тією самою метою — імперіялістичного загарбання України.

Вчорашні піонери і комсомольці питають, ***чому*** саме в найбагатшій в Европі країні мільйони людей згинули від голодної смерти? Чому саме в Україні, а не десь серед пісків центральних російських областей?

Вчорашні піонери і комсомольці питають, ***чому*** при помочі револьвера мусіли кінчати своє життя Хвильові, Скрипники, чому ліквідовано Шумських, Волобуєвих і тисячі інших борців червоного жовтня, чому репресовано тисячі фанатично відданих ідеї комунізму українців? І знаходять одну відповідь — ту, що її дав незабутній автор „Вальдшнепів": тому, що компартія перетворилася потихеньку у червоного Івана Калиту, „собірателя русской земли", а Калиті вони служити не хотіли.

Вчорашні піонери і комсомольці питають, ***чому*** совєтські історики плямують Мазепу зрадником? Що спільного має це з марксизмом? Чому героєм лишився Димитрій Донской, не зважаючи на те, що зрадив хана? Хай відповідять, чому зрада одного є геройством, а другого „ізменой". Хай вияснять, звідки та подивугідна єдність поглядів Петра, його попів, що кидали „анахтему" на великого гетьмана, Карамзінів, Іловайських з Покровськими і цілою плеядою других істориків СССР? Може тому, що Мазепа буржуй, феодал? А чим же був Петро? Шахтарем на Уралі чи батраком у якійсь підмосковській „деревне"?

Таких „чому" ставить молодь десятки і знаходить відповідь одну: марксистська ідеологія стала звичайним знаряддям російського імперіялізму таким самим, як колись лозунг оборони православія чи гасло захисту слов'янського світу.

Ми далекі від зоологічного шовінізму і не проповідуємо знищення російського народу. Наше гасло „свобода народам і людині". Але російський нарід має багато простору для життя, простору на багато відсотків не використаного. Пригадуємо хоча б Сибір, багатий своїми підземними і наземними багатствами, з його малою густістю населення. Не бороняємо нікому жити на його землі, користуватися плодами власної праці, але не хочемо також вічного грабунку наших земель. Хочемо мати наше вугілля і залізо для себе, хочемо нашу пшеницю консумувати самі, а не годувати нею шосту частину земної кулі або — як це було донедавна — давати її по демпінгових цінах европейським буржуям за девізи, потрібні на фінансування якогось перевороту в Мексіці чи Парагваї. Маємо досить цього добра, і коли наше становище не погоджується з толкованим Сталіним чи Кагановичем марксизмом — не порадимо. Український нарід живе не для того, щоб служити експериментальним кріликом для чужих доктрин, все одно — марксистських чи фашистських.

III.

Українська молодь віднаходить себе. З історії пізнає велич власного народу. Вона приходить до гордої свідомости, що ми не безбатченки, що ми одна із найстарших націй европейського простору. Нація, що, осівши на цій землі перед кількома тисячами літ, витримала степову навалу, і ані готським

ордам, ні навалі гунів і полчищам Чінгісхана не вдалось її рушити відціля. Це наші предки самі, без чужої варязької допомоги, здвигнули великий державний організм, що протягом п'яти сот літ, в ***гідний*** векикої нації спосіб, боронив ***справжні*** вартості европейської культури перед заливом Сходу, виконуючи при тому загальносвітову місію.

Українська молодь горда з гранітних постатей Святославів, Володимирів, Мономахів, Романів, тих, що будували держави, як і з тих Іларіонів, Смолятичів і авторів Слова про Ігорів похід, що творили культурні цінності. Її захоплює розмах, буйність, лицарськість, енергія, широкі задуми героїв козацької доби. Доби, що зродила Вишневецьких, Трясил, Гунь, залізну когорту Хмельничан, тих величних Кричевських, Богунів, Морозенків, Кривоносів, Немиричів. З німим подивом глядить на титанічну постать геніяльного Хмеля, Її увагу приковує і „останній козак“ Дорошенко, і останній великий гетьман — Мазепа. Українська молодь з гордістю відмічує велику живучість нації в той час, коли вона, здавалося, приречена на смерть. Не без схвилювання слідкує за її відродженням, за сторіччям, що львиним скоком наблизило нас до виконання нашого найвищого ідеалу.

Але не тільки це. З рідної історії пізнає вона, що її нація одна з передових, якщо йде про великі ідеї, що за них змагається людство від тисячоліть, а які й досі не найшли своєї повної реалізації. Ідеї свободи, пошанування людської гідности, вільности думки, справжнього демократизму. Україна не знала рабства, тиранії, кастовости. Тільки у нас був можливий головокружно швидкий шлях від вчорашнього кріпака до козацького полковника, тільки у нас були можливі появи Бурлаїв, Дреджалих, Донців, Тиш і цілої плеяди представників суспільного низу, що займали такі високі пости в козацькій гієрархії. Не забудьмо, що це було XVII-те сторіччя!

* * *

Українська молодь починає пізнавати і рідну культуру. Вона глядить на Київ не тільки як на найстарший політичний, але й культурний центр европейського Сходу. Це ж з Києва йшла культура до всіх сумежних країв. Це ж з Києва лунало Іларіонове „Слово“, це ж під його, Києва, крилами співав Боян свою безсмертну пісню про Ігорів похід. Це ж Могилянська Академія стягала тисячі спудеїв з Московії, Польщі, Балканів. Правда, ми не дали світові ні Шекспіра, ні Стефензона, ні Паскаля, але яка нація, живучи в наших умовах, дала б його? Ми цілі століття мусіли боронитися або стояти зі зброєю при нозі, і то в той час, коли староримське „інтер арма сілент музе“ (в часі воєн мовчать музи) зберігало свою повну силу. Умови нашого історичного буття дозволяли час-від-часу вистрілювати культурно-творчій енергії народу великими, світової вартости творами, але не дозволяли на систематичну, безперервну культурну творчість, що ***тільки*** на її базі виростають великі письменники, митці, філософи, винахідники. Але, не дивлячись на це, український нарід все ж видав генія світової слави, Шевченка, таких загальновідомих письменників, як Коцюбинський, Леся Українка.

Українська молодь починає визволятися спід сугестії російських геополітичних і економічних теорій. Вона бачить, що її Батьківщина має усі природні дані для того, щоб жити і розвиватися самостійно. І вона приходить до висновку, що тільки Українська Самостійна Соборна Держава покладе край колоніяльному грабункові краю й економічній нужді її мешканців.

А в результаті — віра в свою націю. Віра, що її так завзято, так рафіновано нищив кожний грабіжник-окупант. Ця віра, що била потужним ритмом у „Слові“ Іларіона, віра, що пронизує козацькі літописи й Історію Русів, віра, що гори двигає, ота віра починає знаходити своє місце у серцях української молоді. Вона спалює почуття меншовартісности, що казало соромитися української мови чи навіть приналежности до української нації, почуття, що його так дотливо прищіплювали і білі Валуєви, і червоні Хрущови. На місце почуття нижчости приходить горде почуття власної вартости і сили, приходить віра у велике майбутнє лицарського, трудолюбивого, багато обдарованого українського народу, що успішно перетривав найбільші хуртовини, які знає історія людства. Міцніє віра в Україну. Не в ту вишивану „неньку“ скигліїв і шараварних мрійників. Ні! Віра в Україну Завойовників, Мономахів, Хмельницьких, Богунів, Петлюр і Коновальців; Україну, що кров'ю Миронів, Легенд,

Шерстюків, Щепанських і тисячі найкращого свойого цвіту документує свою незломну волю ***жити власним, вільним, людським життям.***

Віра в Україну, що бореться і переможе.

* * *

Українська молодь бачила одних окупантів, бачить і других. Одні хотіли з неї зробити яничарів, другі-рабів. Вона бачить, що рятунок для неї тільки у боротьбі за Українську Державу. Молодь знає, що тільки у цій новій, вільній Україні вона матиме змогу повного вияву своїх сил. Тільки тоді до її розпорядимости стоятимуть низові і середні школи, університети й технічні інститути, гуртожитки і стадіони не за ціну ренегатства, співпраці з НКВД, за ціну крови і горя своїх найближчих. В українській державі молодь житиме справді вільним життям, оточена піклуванням, матиме всі права на працю, науку. Вона не знатиме примусу, насильства, страху перед НКВД, концтабором і „стенкою". Вона зможе на повну ширину розгорнути свої молодечі крила, виявити всі свої здібності, бо тільки власна держава створить передумови цього справжнього життя без національного чи расового гніту. Молодь з фанатизмом приймає ідею Української Державности. Для неї ця ідея — це символ боротьби за новий світ, світ свободи, справедливости, добра. Вона рветься до активної реалізації цього нового світу. У боротьбі за нього нав'язує до світлих традицій попередніх поколінь молоді. І тих, що ходили в нарід, і тих, що творили Революційну Українську Партію, і тих, що лягли на засніжених полях Крут, і тих, що в лавах Української Армії перейшли важкий, славний шлях до Сонця Волі. І, нарешті, тих, що в сумерках конспірації під керівництвом Спілки Української Молоді і других самостійницьких організацій боролися за один і той же самий ідеал. Від цієї боротьби вона не відступить. Руїна, що в ній опинився нарід, її не відстрашить! Крики про нереальність її мрії її не захитають, кривавий терор окупантів її не заломить.

Вона рішила досягти те, що слабодухам здається неможливим. Її рішучість не із солом'яного запалу, але з твердої волі тих, що перед ними ***перемога або смерть. Вчора було цієї молоді сотні, сьогодні є її тисячі, а коли на цей шлях стануть сотні тисяч і мільйони — остаточна перемога буде за нами! В це віримо твердо, віримо непохитно!***

У ВОЄННОМУ КРУТІЖІ

ФРОНТИ

На відтинку східнього фронту після закінчення зимової офензиви большевиків та „абвершляхт-у" німців йде підготовка обох партнерів до нової офензиви. — На т. зв. кубанському причілку не вгавають бої зі змінною натугою. Большевики хотіли б за всяку ціну викинути звідти німців і цим очистити підкавказькі терени. Німці ж боронять свої позиції або оперативну базу в планових наступах.

На західньому відтинку фронтів 9. травня ціла німецька імпреза в Африці закінчилася поразкою німців. Німецько-італійські війська в Африці зліквідовано, згл. взято їх в полон. Впав німб непереможности генералфельдмаршала Роммеля, що ще так недавно самовпевнено заявляв: „Що ми зайняли; тримаємо міцно!" Боротьба за Середземне море розвивається по лінії невдач Німеччини. Найбільше втратила при цьому Італія, бо всі африканські посілості опинилися остаточно під англійською окупацією, а сама Італія терпить від безупинних нальотів ворожих літаків. Аліянти недавно на конференції в Каїрі заявили, що віднині безнастанно будуть бомбити італійські міста аж до капітуляції Італії. Вони хочуть приневолити Італію до сепаратного миру. В Каїрі перебуває від якогось часу грецький король, очікуючи дальшого розгор-

тання воєнних дій, цим разом вже на європейському континенті. —

Мадярщина стягає свої військові частини зі східнього фронту, мабуть у зв'язку з візитою регента Горті у квартирі Гітлера. Між іншим, інформують, що Горті заявив, що Мадярщина вже більше війська на східній фронт не може дати, тим більше, що Мадярщина не має жодних імперіялістичних планів у сучасній війні. —

Характеристичним є факт, що в цілій серії візит державних мужів т. зв. союзних держав у Гітлера не було представника Фінляндії. Це, як також заява Фінляндії про те, що не буде вести офензивної війни, недвозначно говорить про становище Фінляндії у сучасній війні. —

Всі знаки вказують на те, що з некорисним розвитком подій на фронті союз держав, склеєний німцями, починає хитатися. —

СИЛИ НІМЦІВ І БОЛЬШЕВИКІВ

Війна, що триває кілька літ, вичерпує сили воюючих сторін. Колосальна воєнна машина пожирає всі резерви, всі припаси та вичерпує нагромаджені сирівці. Статистичних даних ні про втрати, ні про здобутки воєнного потенціялу жодна воююча сторона не опубліковує з відомих і зрозумілих причин. І тому висновки про зовнішні сили противників можна поробити, обсервуючи фронтові частини, їх моральний стан, їх озброєння, одягнення та прохарчування. Спостереження про сучасний стан сил большевиків і німців можна було найкраще поробити підчас зимових дій на східньому фронті.

У німців помітне заломання. Підо впливом подій на фронті і некорисного для них розвитку подій в запіллі, німці втратили ту самопевність, з якою колись виступали. Всіх огорнула паніка. Нпр., в Рівному німці вечорами не виходили з помешкань, а коли вже йшли, то з відкритими наганами й наряджеными гранатами. Таке ж заломання помітне серед війська. Підчас зимової офензиви німці панічно втікали. Цю паніку найбільше ширили всякі представники цивільного німецького управління (ляндвірти, комісари, жандармерія, фолькcдойчі), що поспішно організовували евукуацію. Військові частини не знали не раз, де є большевики, бо, як говорилося у воєнних зведеннях: „німецькі війська відв'язалися від ворога". Коли несподівано з'являлися большевики, то німці не знали, чи це фронтові частини, чи партизани. Упадок Харкова, Ворошиловграда, Ростова й інших місцевостей до решти захитав віру німецького вояка. Більшість місцевостей німці віддавали без боїв. Населення, бачачи таке моральне заломання німців, втратило взагалі респект перед ними. Легенда непобідимости німецького вояка перестала існувати. Це — насамперед психічне заломання німців — дозволило большевикам просуватися вперед. Паніка й хаос, серед якого кожен рятував себе (в Сталіно одні втікали автами, інші йшли з клунками пішки, і, хоч просилися на авта, ніхто не хотів їх брати), дозволили большевикам добитися певних успіхів. Коли б большевики були сильніші, то могли б дальше гнати німців. Німці уже перестали вірити в перемогу.

Не краще представляється й большевицька армія. Населення глибоко розчароване й здивоване виглядом Червоної Армії. Очевидці большевицької офензиви подають: Большевицькі частини входять до залишених німцями міст у безладді, як череда. Бійці бояться ввійти до домів. В с. Миколаївці, бажаючи ввійти до будинку сільради, казали наперед іти місцевій жінці до середини, самі відважилися піти щойно за нею. — Одні маршують безладно пішки, інші їдуть на худих виснажених конях, на бричках і колюшнях. Бійці виснажені маршем та голодом, постачання не наладнане. Тому харчуються продуктами місцевого населення чи радше місцевих колгоспів. Обмундирування дуже різнородне. — На зайнятих теренах заохочують вступити, а потім беруть силою до Червоної Армії і зараз пхають на фронт. По національному складу-більшість москалів. На населення вигляд большевицьких армій зробив негативне враження, що доводить до твердження: „СССР побудований на брехні". Симпатики большевиків зневірилися, а деякі з них віднаходять шлях до самостійницької ідеї. —

Ці описи фронтових частин обох воюючих імперіялізмів говорять про одне, що моральна та матеріяльна сила наших ворогів послабла. Тим мораль-

но заломаним воякам і бійцям воюючих сторін ми протиставимо вічно живі, молодечі сили українського народу, що, натхнені великою ідеєю правопорядку на своїй землі й бажанням волі, підуть у бій до перемоги. —

НІМЕЧЧИНА ПІД ВЕСНУ 1943 РОКУ

Важкі удари, що градом посипалися на Німеччину під кінець 1942 і на початку 1943 року, примусили весь німецький нарід та його провід вперше в цій війні задуматись серйозно над можливістю катастрофи. Слова промови Черчіля з 11. лютого ц. р. вже не викликали серед німців, як це досі бувало, глузливих насмішок, а тільки крайнє пригноблення. Черчіль, м. ін., сказав: „Цього року нам ще не вдасться перемогти Гітлера, він ще доволі сильний, але якщо це не станеться на другий рік, то напевно в 1945 році. Його доля припечатана". — Але і на цей рік заповів Черчіль вельми грізні речі. Він сказав, що 1943 рік буде роком великої офензиви союзників у Західній Европі проти держав осі. Цю боротьбу алянти повинні перевести протягом 9 місяців, цебто до листопада ц. р. Що це є не тілки пусті слова, це німці вже дошкульно відчувають на власній шкірі. На Сході грозила німцям цієї зими катастрофа. Цього вже навіть не пробували скривати німецькі вожді. — „Важко боротись у Росії... Це важкий противник... Завзяті хвилі боротьби зросли до гігантських меж... Ця завзятість є вже варварством", — стверджує маршал Герінг, а др. Геббельс у своїй промові з 18. ІІ. ц. р. сказав м. ін.: „Навала степу проти честигідного континенту Европи вибухла цієї зими з такою стихійною силою, яка ставить у тінь усі людські та історичні уявлення", — а далі: — „Небезпека більшає. Тому треба діяти негайно, швидко і основно, бо може бути пізно... На Сході маємо справу з пекельним політичним диявольством... Захід в небезпеці... Европа в небезпеці...".

Це від Сходу. А від Заходу? — Німецька преса з притаєною тривогою пише, що американці постановили „нарешті вже раз основно і назавжди зцивілізувати німецьких варварів". — За словами діло не стало. На німецькі міста, а то вже й села градом сиплються алянтські бомби. Населення в паніці. Даремно намагається преса затушувати справжній стан, сильно зменшуючи число жертв нальотів. Нпр., після одного нальоту на Берлін на початку березня ц. р., коли то алянтські летуни скинули на німецьку столицю багато 2-і 4-тонних бомб, німецька преса подала число вбитих на 191, а ранених на 264. А між тим статистичні круги подають довіреним людям такі, більше зближені до правди, цифри: майже 2.000 вбитих, понад 9.000 ранених, 18.000 без даху над головою. Ще страшніше виглядають західньо-німецькі міста. В Ессені на загальне число 660.000 мешканців в наслідок бомбових атак лишилося біля 250.000 без даху над головою. Що може вдіяти німецька пропаганда супроти тих фактів? Др. Геббельс так потішав жителів Ессену: — „В 1939 році ніхто не важився навіть у своїх мріях найсміливіших сподіватися, що колись можна буде загнати оборонні лінії так далеко в ворожий обшир, як це в дійсності сталося. Але таким чином Німеччина держить у своїх руках неповторну нагоду...". — Але ж це є якраз те, чого німецький обиватель найбільше жахається: застрягли ми, мовляв, по саме нікуди, а тепер ні взад, ні вперед. А міністр Альфред Розенберг пропонує в „Фелькішер Беобахтер"(18.4.43.), щоб відтепер вживати на окреслення американців тільки кріпкого слова „гангстер з Нью-Йорку", а їх бомби, кидані на безборонних жінок і дітей, називати „гангстерськими бомбами".

Однак, від того німцям ніяк не стає легше. Пересічний німецький загал вже втомлений війною і бажає собі якнайшвидшого її кінця.

Але німецький провід ще не подається. В лютому ц. р. Геббельс з наказу свого фюрера проголосив „тотальну мобілізацію": — „Змобілізувати мільйони ще не вичерпаної енергії — це наказ хвилини... „Дати Фюрерові оперативну базу, щоб він міг спробувати цього літа завдати большевизмові вирішальний удар", — сказав др. Геббельс. Німецька пропаганда піднесла кличі „Тоталер кріг — курцестер кріг" (Тотальна війна — найшвидша війна), а малюючи заздалегідь всі страхіття програної війни, ставить дилему: „Перемога — або большевицький хаос", — „Перемога — або панування жида" і т. п.

В своїх промовах і статтях др. Геббельс сильно підкреслює кріпкий „стан

тотальної готовости для концентрації всіх сил до війни і перемоги„ — в рядах німецького громадянства, але на ділі справа не представляється так світло.

Якщо в перших трьох роках війни „німецький нарід почав вірити, що перемога є чимсь самозрозумілим“ (слова Герінга), якщо ще влітку 1942. р. молоде німецьке подружжя з підвищеним збудженням голосно мріяло про „ геррліхес лебен“ (чудове життя) в найкращих місцевостях Кавказу, то сьогодні всі вже опустили носи. Серед німців мало хто вже вірить у „зіг“ (перемогу). Натомість підносяться голоси: „Як довго це ще триватиме?“ „Що станеться з нами, як програємо війну?“ Перспектива ще двох-трьох літ війни є для пересічного німця страшна. Тому тотальна мобілізація не викликала в Німеччині найменшого захоплення. Її проведено під моральною пресією в найчорніших красках мальованих страхіть програної війни та під погрозами великих кар. Зокрема на рештки німецького студентства іде натиск у тому напрямі, щоб студенти „спонтанно“ зрезигнували з дальших студій і спішили рятувати „фатерлянд“. Німецьке громадянство з тривогою думає: „Ну, це вже останні резерви. А що буде далі?“ Про настрої і переконання німців свідчать, м. ін., численні великі червоні плакати на мурах міст, що появляються щокілька днів, з іменами страчених громадян за „підготовку до державної зради“. Цими зрадниками є расові німці, чоловіки й жінки, в віці, головним чином, 35-50 літ.

Економічне положення Німеччини все більше гіршає. Справа прохарчування завдає німецьким громадянам все більше турбот. Шириться спекуляція.

За 1 кг. сала платять 120 РМ. Всюди великий попит на алкоголь. Влада вже навіть не карає суворо за спекуляцію. На вулиці зустрічається щораз більше жебраків. Від інвалідів аж кишить. Коли війна потриває ще зо два роки, то на здорового чоловіка з цілими руками, ногами й очима будуть зглядатися і німо питати: „Як це ви служили фатерляндові, що ви ще цілі?“

Під час одного нальоту на Берлін англійці скинули в робітничих дільницях летючки з таким віршем:

„Пролетер ім норден унд остен,
Бляйбт руіг ін ірен беттен.
Вір коммен нох маль відер,
Абер відер цу ден райхен унд феттен“.

(„Пролетарі на півночі і сході, спокійно
спіть собі в постелі. Ми ще раз прийдемо сюди, але знов до багатих та ситих“).

Того роду заспокоюючі листівки роблять своє. Німці починають шептати між собою: „Коли навіть програємо, то всіх нас хіба не винищать“.

Партія і гестапо добре бачать наростання невдоволення і змучення внутрі. Тому поспішно збільшують і перевіряють засоби безпеки. З „СА“ організовано допомічну поліцію, т. зв. „ляндвахе“, яка часто контролює помешкання в пошукуванні за „чужими“ людьми. Та хоч петля на горлі німецького народу затискається щораз дужче, нарід знаходить собі слова розради, глузуючи з своїх погоничів. По всій Німеччині кружляють глузливі пісеньки й анекдоти. Нпр., останньої зими була в Німеччині дуже поширена (легальна) популярна пісенька:

„Ес гегт аллес форібер, ес гегт аллес форбай“.....

Нарід додав до неї такі слова:

„Цуерст гегт дер фюрер, данн гегт ді партай“.....

(По-українськи:

„Усе це пройде, усе промине,
І фюрера і партію теж дідько пірве“).

Після того невинну пісеньку „Ес гегт аллес . . . !“ заборонено.

Для загалу німців не є вже тайною, що військовий провід Німеччини не бачить вже ніякого виходу з сліпої вулиці. Цьому поглядові дав вираз один дотепний австріяк, що повісив на пам'ятнику австрійського героя маршала Радецького у Відні таблицю з написом: „Комм герунтер, лібер райтер,
Денн гефрайтер вайсс ніхт вайтер“.

(„Зійди до нас, герою ладний, бо єфрейтор вже безрадний“).

Про те, що в Німеччині наступає вже етап безпорадности, неладу і балагану, свідчить, м. ін., спосіб і результат проведеної з великим шумом „тотальної мобілізації робочих сил“. Нпр., у Відні зголосилось до праці для фрон-

ту коло 50.000 жінок. З того числа прийняли продовж кількох днів 10.000, але зараз же відправили яких 5.000, як нібито нездібних. Так що з тих 50.000 кругло 45.000 чекає на свій „айнзац“ (запряження до роботи) дома. Причина: брак сировини у военноважливих заведеннях. М. ін., відомий завод „Сіменс“ заявив, що нові сили прийме тільки тоді, коли дістане сирівці.

Стримання советської офензиви, „вундер ам Донец“ (чудо над Дінцем), не викликали вже одушевлення. Німці з тривогою очікують заповідженої інвазії аліянтів на европейський континент. Жахають їх Балкани, Туреччина. Загал німців знає, що й Італія вже втомлена війною, а радше — вже „на викінченні“, що в Італії і серед решти „союзників“-васалів панує ненависть до Німеччини. М. ін., уступлення Чіано пояснюють тим, що Гітлер накинувся на нього з гострою лайкою за нездарність Італії. З східнього фронту мали вже стягнути італійські війська, а стягають тепер мадярські. В Болгарії теж зросли протинімецькі настрої в зв'язку з підготовкою до загальної мобілізації. Щоб втримати при собі Болгарію; Гітлер відступив їй недавно Сербію для окупації.

Німецька пропаганда на всякий лад намагається заспокоїти німців. Преса розписалася про т. зв. „атлантійський вал“, цебто про систему укріплень вздовж цілого побережжя Західньої і Південної Европи. Це мало б бути „найвище досягнення модерної фортифікаційної штуки“. На цьому валі мали б поламати собі зуби всі ворожі сили. За той час може прийти корисна для німців розв'язка на Сході. Зрозумівши, нарешті, вагу людського матеріялу в цій війні, німці організують з народів Сходу Европи „добровільчі“ батальйони і легіони для боротьби з большевизмом. Перемога, мовляв, певна.

Так говорить преса й пропаганда. Однак, серед загалу німців закріплюється думка, що їм врешті-решт прийдеться таки оборонятись проти цілого світу на своїх власних, старих кордонах.

В ПОШУКУВАННІ ГАРМАТНОГО М'ЯСА

Як відомо, на початку війни на Сході німці відмовляли іншим народам, головно східнім, права носити зброю. Тепер справа ця виглядає дещо інакше.

Побачивши, що власними силами їм Москви не розбити, німецькі імперіялісти намагаються запрягти до свого воза другі народи і змусити їх кривавитись за їхні інтереси. Звідси німецькі намагання здобути для себе гарматне м'ясо серед поневолених народів. Намагання німецьких імперіялістів йдуть під облудливим гаслом спільної боротьби з большевизмом. Кожний, однак, хто правильно оцінює німецькі заміри, знає, що йде тут про те, щоб чужими руками розбити одного імперіяліста, а відтак ще більше поневолити підбиті народи і на місце московської збудувати німецьку тюрму народів.

В такій ситуації ставлення поневолених народів до німецьких імперіялістичних намагань може бути тільки негативне. Поневолені народи готові до боротьби з Москвою і її вони ведуть, але в ім'я власних національних держав, а не за німецьку імперіялістичну „нову“ Европу. Поневолені народи не будуть проливати своєї крови за ворожі їм імперіялістичні інтереси. В цьому переконуються німецькі імперіялісти на всіх окупованих теренах. Тільки наївні одиниці або свідомі політичні спекулянти можуть віддавати свій нарід у руки военного молоха німецького імперіялізму.

Багато здорового глузду по відношенню до німецьких змагань виявили поневолені балтійські держави. І їх хочуть німці запрягти до свого імперіялістичного воза; і їх тягнуть на гарматне м'ясо. Німці вже давно запропонували литовцям створення легіону литовських добровольців для боротьби з большевизмом. Але не на наївних натрапили. Нелегально існуючий комітет усіх литовських партій зажадав від німців ясного і виразного окреслення платформи, на якій мала б відбутися литовсько-німецька співпраця, а зокрема зажадали ясного і недвозначного поставлення справи литовської державности. Без виконання цих основних передумов литовці відмовилися активно ангажуватись по німецькій стороні. Литовці не хочуть ні на одну хвилину забути про всі насильства німецької „політики“ в їх країні по відношенню до литовського народу. Вони не переходять до денного порядку над глузливими голосами німецьких керівних мужів і німецької преси про „2-мільйоновий нарід — обломок“ (шпліттерфольк) та над насмішками німців зі змагань литовсько-

го народу до самостійного державного життя. Литовці не хочуть бути німецькими невільниками. Тому, коли німці не взяли до уваги природніх литовських домагань, тоді згаданий Литовський Комітет видав до всього литовського народу заклик не йти до гарматно-м'ясного легіону. Вербункова акція почалась 1. березня ц. р., та, хоч проходила під пресією адміністративних чинників, дала дуже мізерні результати. До 15. III. зголосилося ледве 200 „добровільців". Загал литовців (у віці 17-45 літ) пішов у підпілля. Цього німці ніяк не сподівалися. Ген. комісар виїхав поспішно до Берліна по інструкції. В цілій Литві сильно зросло внутрішне напруження. Литовці приготовані до найгірших репресій, але й готові до самооборони. Чи відважуться німці на вкинення Прибалтики в хаос анархії, це покаже найближче майбутнє. Литовці, однак, добре вже зрозуміли, що метою німців є тотальне знищення ненімецьких народів, а особливо малих прибалтійських. Вони бачать, як німці переводять в життя закон про реприватизацію. Тому, що яких 90 відсотків литовських селян не було в силі здати повністю накинених їм контингентів, німці передають литовську землю в приватню власність німецьким зайдам.

Литовський нарід ще в роки свойого незалежного, державного існування зрозумів ту істину, що серед хижих сусідів: москвинів, німців і поляків – тільки великий український нарід є його єдиним, щирим і природнім союзником у боротьбі за незалежне існування. Сьогодні цю істину розуміють вже не тільки литовці, але й інші загрожені у свойому існуванні малі народи Сходу Европи, Кавказу і Середньої Азії. Від російського та німецького імперіялізмів всі ці народи можуть чекати тільки найважчого поневолення, експлуатації, фізичного винищування. „Визволителі" готові їм ласкаво признати тільки один „привілей": „добровільно" стати гарматним м'ясом у їх загарбницькій війні.

Ні, на таке діло ніхто розумний не піде. Шлях, вказаний у „Відозві" Проводу Організації Українських Націоналістів Самостійників Державників до всіх поневолених народів Сходу Европи, Кавказу і Середньої Азії, – це єдиний сьогодні і на майбутнє шлях для всіх заінтересованих народів. І на цей шлях вони вже виходять. „ОУН" для них сьогодні означає „Організація Угнетьонних Народов". Вже твориться один фронт всіх поневолених Москвою і Німеччиною народів для спільної переможної боротьби за „Свободу народам і людині!" —

УКРАЇНСЬКЕ РОБІТНИЦТВО В НІМЕЧЧИНІ

Сьогоднішня Німеччина переповнена робітниками з усіх країн Европи.

Щодо кількости, то на першому місці стоять, без сумніву, робітники українці. Однак, що торкається життєвих умов чужинецького робітництва в Німеччині, то треба відразу сказати, що загал українського робітництва стоїть в цьому відношенні на останньому місці.

На першому місці стоять тут робітники з заприязнених держав і народів, як італійці, хорвати, словаки, а останнім часом також чехи (Зміна курсу у відношенні до чехів наступила з початком 1943. р.). Їх трактують самі німці; ними піклуються їх держави, вони можуть діставати все потрібне від родин.

Другу групу творять робітники з країн „західньої культури", як французи і бельгійці. Німці відносяться до них добре. Вони теж дістають з дому одягові і харчові посилки.

До третьої групи можна зачислити білорусів, поляків і українців з теренів колишньої польської держави, а до четвертої, останньої, українців і інші національності спід совєтського ярма.

Українське робітництво з ЗУЗ, чи то колишні полонені з польської армії, чи втікачі перед большевицькою окупацією, жило від осени 1939 р., можна сказати, в добрих умовах. Українці належали до упривілейованих народів-чужинців у Німеччині. Працювали 8 годин денно, половину суботи й неділю мали вільну. Український робітник навіть на селі одержував 25-45 РМ у місяць, українці одержували картки на одяг, могли вільно ходити, могли переходити з немилої для себе праці до военного підприємства, де зароблялось до 1.20 РМ за годину і т. д. Можливості культурно-національної праці серед українського робітництва також були задовільні.

Все це, однак, вже безповоротно минуло. Зміна на гірше і щораз гірше позначилася виразно вже під кінець 1941 р. Причиною тої зміни є в першу чергу політичний момент,а саме те, що німці скинули, нарешті, машкару і заграли з українцями у відкриті карти, брутально накладаючи свою лапу на Україну. Дальшою причиною є помітне погіршення воєнного та економічного стану Німеччини. Найважчі обмеження з того приводу застосовано, очевидно, до „малокультурних" народів Сходу Европи, а до них „висококультурні" німці зараховують в першу чергу українців, зокрема з СУЗ. Українцям, також з ЗУЗ, вже не прислуговує картка на одяг, на тютюн і т. п.; без посвідки не вільно їм ходити в тереңі чи хоч би вийти на місто, за якийнебудь промах чекає їх страшний карний табір; за невинні, навіть товариські, зв'язки з німецькою жінкою грозить українцеві кара смерти. Харчі обмежено до голодного мінімуму. Одяг можна дістати в крайньому випадку, і то тільки старий, а навіть подертий. Дістати дерев'яне взуття — це велика ласка. Не диво, що захворіння й смертні випадки з простуди є тут на денному порядку.

Німецькі наставники трактують українського робітника як раба: б'ють його по лиці руками і гумовими палками, замикають без їжі до карцеру, відсилають для покарання в поліцію; стягають штрафи, зменшують зарплату, збільшують обтяження і т. д. Мешкальні відносини по ляграх жахливі.

В одну кімнату пакують 20-70 чоловік, і то ріжної національности. Кімнати взимку не були опалювачі, а коців до накривання бракувало. Гігієнічні умови також не відрадні. Купалень ані теплої води немає, прачок — теж.

В результаті — загальне завошивлювання, Через недостачу лікарської опіки гонять до праці зовсім хворих людей. „Культурні" німецькі наставники часто влаштовують собі вночі шопку з контролею чистоти ніг, при чому гонять серед ночі роздягнених людей до миття ніг у зимній воді і т. п. — Час праці збільшився до 12 годин, про суботню пополуднівку немає вже й мови, бо часто і в неділю треба йти до праці. — По „спільних кухнях" розживаються шайки злодіїв, очевидно, коштом робітників. Також в управі фабрик і лягрів часто трапляються злодійські кліки з замазаними руками. Т. зв. „мужі довір'я" — українці при ДАФ (Німецький Фронт Праці) — не мають на практиці ніякого значення. Директори заводів викидають їх попросту за двері.

Ще розмірно найкраще живеться робітникам на польових роботах і взагалі в сільському господарстві. Хоч працюють тут важко — по 12-16 годин, то бодай не голодують. Гірше живуть лісові робітники та робітники у менших заводах. А вже не завидна доля вуглекопів і взагалі гірників. Дальше — чим більше місто й завод, тим важче життя робітника. Характеристичним явищем у житті робітника в Німеччині під цю пору є втеча з воєнних заводів на село, де принайменше є можливий харч.

Українські робітники, як і взагалі „ост-арбайтери", творять найбільш упосліджену і визискувану частину чужинецького робітництва в Німеччині.

Їх навіть не називають українцями, тільки „совет-руссіш". Це, в повному значенні слова, новітні невільники. Харч мають найскупіший і найгірший від усіх інших робітників.

Проте, їх заставляють до найважчих і найбільш шкідливих для здоров'я робіт, м. ін., у хемічних заводах. Ніяких карток (харчових, одягових, на тютюн) — не дістають; їх зарплата — це радше жебрацька милостиня (5-7 РМ в тиждень). Їм заборонено розмовляти не тільки з німцями, але й з робітниками інших національностей.Назовні відзначують їх латками з написом „Ост".

В усіх відношеннях їх трактують як некультурних дикунів. Довший час не дозволяли їм на свобідний вихід у місто, Щойно остананнім часом їм дозволили виходити в місто раз на тиждень.

Треба цілком певно сподіватися дальшого процесу погіршування життьових умов робітництва в Німеччині взагалі, а українського зокрема. Українські робітники в Німеччині засуджені на нужденне животіння і повільне конання з голоду й важкої праці або й на швидку загибель від бомб.

вістки

З УСІХ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ

Грабіжницьке „господарювання" німецьких окупантів в Україні довело до того, що сьогодні в багатьох селах ОСУЗ і ПдСУЗ немає вже майже ні одної корови.

— З одної тільки Запорізької области видерли німці 416.000 тон збіжжя в той час, як 40 відс. посівної площі лежить облогом через недостачу посівного матеріялу.

— В Житомирщині хтось убив двох німців і перекладача, які п'ячили й робили галабурди. Німці з помсти за це вистріляли 120 людей разом з дітьми.

— В деяких районах України гестапо видало наказ про те, що населення мусить поздоровляти кожного стрічного німця, під загрозою кари — 25 буків.

— З одної тільки Ворошиловградської области вивезли німці на каторжі роботи до Німеччини кругло 100.000 українців, цебто пересічно 3.000 з кожного району.

— Новим засобом нищення українського молодняку є, м. ін., набір т. зв. „ремісничих новаків" (річники 1926-28) до заводів і фабрик, де їх примушують так само важко працювати, як і дорослих.

— Німці ліквідували вже в Україні всі громадсько-суспільні, наукові та культурно-освітні товариства й організації, створені заходами українських діячів влітку 1941 року. Лишилося лиш кілька сільськогосподарських шкіл. — Тепер гестапо попирає подекуди творення по селах т зв. „самодіяльних гуртків для піднесення культурного рівня населення", з прихованим наміром виявити й ліквідувати активніші й інтелігентніші елементи в Україні.

— В „Верхньодніпровській Газеті" від 16. грудня 1942. появилося офіційне повідомлення про те, що на майбутнє слід вживати в адміністрації тільки німецьких термінів: „дорф" (зам. село), „дорфшульце" (зам. старости) і т. п.

— В січні ц. р. всі єпископи православної церкви одержали від ген. комісаріятів лист без підпису й печатки, такого змісту:

„Призначаю Вас єпископом у мойому ген. комісаріяті. Ліквідую Вашу залежність від Ваших церковних зверхників. Ви залежні тільки від мене і дієте самостійно. Священики також залежні від мене. Про знімання або призначування священиків Єпископат буде повідомлений".

— „Найгіршим лихом" в Україні називають німці самостійницький рух серед народних мас України, або т. зв. „бандерабевегунг". Один з гебітскомісарів сказав: „Один націоналіст страшніший від п'ятьох комуністів". Для поборювання самостійницького руху гестапо організує сітку агентів і сексотів, зложену в більшості з московсько-комуністичних запроданців.

— Вивезеним зимою ц. р. з Галичини членам „веркшуцу" на Кавказ, до Армавіра, німці суворо заборонили розмовляти з цивільним населенням, мовляв — це „шпигуни". В Краснодарі ж заборонили їм вдаватися в розмови з кубанськими козаками, кажучи, що це „комуністи". Таким робом німці намагаються не допустити до того, щоб українці з усіх земель України зговорилися між собою про свою спільну долю.

— Усі тюрми в Україні переповнені на 70 відс. українцями, арештованими під закидом самостійницької діяльности. В їх числі є також нижче 14 років.

— На мітингу в театрі в Дніпропетровську 20 лютого ц. р. наш землячок, голова міської ради др. Соколовський різко виступив проти „наївних фантастів, що йдуть проти большевиків і проти німців за Самостійну Україну". — Самостійники, — гримів німецький підлиза, — думають перестарілими категоріями Петлюри. Своєю роботою вони вносять хаос і унеможливлюють співпрацю з німцями. Якщо вони не опам'ятаються, тоді треба буде їх винищувати, як грізних шкідників і ворогів". — Так грозив німецький наймит українським самостійникам, роблячи їм — всупереч намірові своїх хлібодавців — найкращу рекламу.

— В Трансністрії румуни далі проводять найбільш безсоромний грабунок. Тільки за урядовими даними, вивозили вони взимку з Трансністрії до королівства кожного місяця 5.000 вагонів самих харчових продуктів. З фабрик і заводів вивезли всі машини й устаткування, з МТС-ів забрали трактори й комбайни, з Одеси вивозять трамваї і рейки, а з порту всі човни й судна. Лісів яких у Трансністрії було понад 150,000 га, вирубують дощенту і вивозять. — Румуни йдуть рука-в-руку з російськими білогвардійцями, організованими в РОВС (Русскій Общевоінскій Союз), згл. СРО (Союз Русскіх Офіцеров). На березень 1943. вони навіть збиралися передати в цілій Трансністрії всю владу русскім. Біломосквини переводять дуже інтенсивну русифікацію всього життя в Трансністрії.

— Румуни вважають своїм „післанництвом" в Трансністрії — „поширювання православного християнства". З цією метою наслали сюди т. зв. „Православну Місію", що охоплює собою кілька сот румунських ченців „місіонерів" під проводом україножера „отця" Скрібана. Ці „місіонери" ведуть скандальне життя, а при тому биттям і іншими засобами фізичного насильства змушують українців ходити до церкви, хрестити дітей і т. п. Це називається офіційно „воюючий християнізм". — Румуни вважають своїм „найбільшим досягненням" — повне викорінення в Трансністрії „липківщини, або самосвятів", та створення „єдиної святої православної церкви". В цій церкві виключний голос мають русскіе.

— В Трансністрії жиди мають вільний доступ до праці в адміністрації і торгівлі, а радніше спекуляції. Комуністи мають теж тут найкращі умови для своєї діяльности і пропаганди. Високі румунські чиновники дуже часто йдуть їм на руку.

— В Галичині німецька влада конфіскує майно тих громадян, що з якоїнебудь причини не ставилися „добровільно" на примусову працю на місці або в Німеччині. На се а накладають з того приводу збірні кари в висоті до к[illegible] цяти тисяч злотих.

— 18. березня ц. р. на Волині мав місце факт звірського погрому німецькими душогубами села Ремель. Німці вимордували тут понад 600 українців всякого віку, їх майно пограбували, а село спалили. Людність боронилась, як могла. В рукопашних боях згинуло 20 німецьких посіпак.

— На ПЗУЗ німці зовсім розгромили створену власними руками організацію т. зв. „Шуцманшафт-у". Кілька сотень роззброєних шуцманів вивезли кудись на захід, частину, особливо галичан, розстріляли. Багато шуцманів

зійшло зі станиць із зброєю в ліси. Німці видали відозву, в якій взивають „втікших шуцманів — українських націоналістів — вернутися до служби і не слухати в майбутньому „підбурювачів з ОУН“.

— На початку березня ц. р. німці розстріляли в Крем'янці 40 українців з групи арештованих під замітом організування української влади влітку 1941 року. При згадуваному розстрілюванні дуже мужню поставу зайняли — лікар др. Рощинський, його жінка і ще один сотник кол. петлюрівської армії. Др. Рощинський розірвав німецькому опричникові щоку і, вирвавши в нього машиновий пістоль, приготовувався вже до пострілу, але впав прошитий ворожими кулями. Інших в'язнів, що боронилися проти садизму німців, кати мусіли наперед пов'язати, а щойно опісля стріляти.

— На терор і провокації з боку польських осадників, сексотів і комуністичних ячейок українське населення на ПЗУЗ почало відповідати самообороною, винищуючи всіх прихованих ворогів українського народу.

— Червоні партизани на ПЗУЗ укріплюються в лісах, громадять всякі запаси й насильно мобілізують в свої ряди українських селян. За інструкціями згори, вони намагаються заперечити факт свойого підпорядкування Москві, натомість голосять, що вони стоять у порозумінні з „світовою демократією“, цебто Англією і США, та що б'ються за „Суверенну Соборну Українську Державу“ з демократичним устроєм. При тому „мимоходом“ натякають, що політика Сталіна пересувається на „більш праві“ рейки, так що можна, мовляв, „зовсім певно“ розраховувати на занехання комуністичного устрою, а зокрема — на знесення колгоспної системи. Та московське шило ніяк не дасться скрити в мішку.

— Німці уникають боїв з партизанами, натомість окопуються й обводять колючим дротом свої домівки і т. зв. „шпіцпункти“ (точки опору) з 50-60 людьми залоги. Контроля на залізницях і шляхах — збільшена.

— Щоб задобрити німецьких окупантів і зберегти власну шкіру, опортуністичні круги української інтелігенції в Луцьку подали на руки ген. комісара Волині й Поділля „Меморандум“ від 26 березня 1943., в якому пропонують ряд заходів для „встановлення спокою та порядку в житті на нашій території“.

— Через ПЗУЗ від місяців їдуть на східній фронт німецькі ешелони з якимись дуже законспірованими матеріялами. Люди певні, що це гази.

ОГЛЯД ПРЕСИ

Німецька преса з іронією згадує про „інвазійну гарячку“, в яку впало тепер англо-американське громадянство. Англійська преса пише про необхідність якнайшвидшої одночасної офензиви на Німеччину з заходу і сходу. „З Карфагена на Рим!“ — гукають англійці, за японською пресою. Аліянти мають намір, м. ін., захопити Балеарські острови. Робиться відповідний натиск на держави Іберійського півострова. — Совети нібито домагаються негайного перемаршу британських військ з Месопотамії через Туреччину на Дарданели. — На східньому фронті одна і друга сторона серед сновидної тишини протягом ряду тижнів напружує всі свої людські й технічні сили до „останнього рішаючого бою“. Преса нагадує слова Сталіна з 1. травня ц. р.: „Віднині не сміємо відступити ані п'яді землі“. — Англо-американські армії в Єгипті, Сірії й Іраку готові до діяння. — Разом з тим, як пише „Дойче Алг. Цайтунг“ з 30.IV., англійці посилили натиск на народи Близького Сходу, насамперед на іракську армію, щоб роздобути серед них „гарматне м'ясо“ — і то як підкреслює нім. газета, „без рекомпенсацій“. Бачать чуже від лісом... — Французька армія ген Жіро для боротьби з державами осі має вже швидко досягнути цифри 400.000.

— Загрожені інвазією, італійці далі побренькують шаблею і повторяють за Муссоліні: „Ми вернемося до Африки або взагалі перестанемо існувати“. Італійці покладають тепер надію на стратегічний трикутник „Сіцілія-Сардінія-Кріт“ і заявляють про свій новий „африканський ірредентизм“. Аліянти стараються якнайшвидше здушити цей ірредентизм безупинним градом бомб, киданих на Італію й Сіцілію. — Передбачуючи упадок Італії, большевицька пропаганда особливо розперезалась проти римського папи, того „найстрашнішого ворога свободи народів, що керує війною з Ватікану“. — „Ватіканська сила, — кричать большевики, — мусить бути знищена“.

— Один естонець, що втік із совєтської армії, оповідає про жахливу харчову ситуацію в СССР. В одному тільки Ленінграді мало згинути продовж останньої зими понад 300.000 осіб.

— За відомостями з преси, довіреними особами Сталіна в військовій ділянці є тепер „нові люди“ — Васілевський і маршал Воронов. З старих маршалів ще тільки Тимошенко керує одним відтинком фронту (північним). Решта совєтських маршалів (Будьонний, Ворошилов, Жуков, Шапочніков, Кулик) в тіні і в неласці. — В Грузії, Вірменії й Азербайджані — ще в квітні ц. р. проголошено виняткований стан. В ході останньої зимової офензиви большевики мали втратити кругло 2 мільйони чоловік і понад 10.000 танків. Німці ж нібито втратили тільки невелику частину цього числа.

— З кругло 60 передвоєнних держав ще тільки 10 зберігають нейтральність.

— Довголітній противник Японії — марш. Чан-Кай-Ші розпоряджається зараз 304 дивізіями, що нараховують кругло 2.800 000 чоловік. З того числа 108 дивізій мають бути партизанські і комуністичні банди.

— Становище на Балканах

Відомий вождь сербських повстанців Драза Мігайлович зірвав з комуністичним рухом, виповідаючи війну наємникам Москви. Через те в лютому ц. р совєтський уряд проголосив його „зрадником і прихильником держав осі“. Також англійський уряд „з солідарности“ з Москвою охолодив свої відносини до еміграпського югославського уряду. — Драза Мігайлович, як військовий міністр і єдиний законний намісник короля Петра II. в Югославії, ставить метою своєї боротьби створення під керівництвом Білграда — Балканської унії, до якої ввійшли б і Греція, і Болгарія. — Натомість найвизначніший ватажок большевицьких партизан Др. Іван Рібар, кол. білградський адвокат, що діє переважно в Чорногорі, стремить до створення на Балканах низки совєтських республік. В Хорватії борються комуністичні партизани під проводом „Тіта“ (Йосип Броц спід Загреба).

— З вміщеного в пресі листа-подяки українських втікачів з ОСУЗ довідуємося, що в січні і лютому ц. р. було переповнено втікачами від большевицького наступу усе Правобережжя, Волинь і Поділля. Тому запізнені втікачі мусіли шукати приміщення в Галичині, де їх дуже гостинно прийняло українське громадянство.

— „Краківські Вісті“ з 18.IV. приносять звідомлення з наради представників Холмщини і Підляшшя в Люблині. Довідуємося з нього, що

на згаданому терені були спроби ширити недовір'я і роздор між українцями на віроісповідному тлі. М. ін., появилися якісь анонімні „Листи до братів-українців“. Представники обох українських віроісповідань якнайгостріше заплямували всякі спроби ширити між українцями боротьбу на релігійному підкладі та підкреслили з натиском, що „інтереси загальнонаціональні повинні домінувати всеціло над партикулярними“.

— Новий німецький розпорядок у справі вільних від праці святкових днів для православних і греко-католицьких піддалих райху передбачує тільки п'ять вільних святкових днів у році: 7-го, 8-го і 19-го січня та Великодний і Зелений понеділок... Розпорядок далі вимагає, щоб і в ці святкові дні селяни по змозі працювали, бо для Богослуження мають або дуже ранні або пізні вечірні години.

— Щоб завербувати більше охотників до „СС-Стрілецької Дивізії Галичина“, міський староста др. Геллер видав розпорядження про примусовий перегляд усіх чоловічих річників 1917-1925 з метою набору до Служби Праці, зазначуючи, що тільки українці, які зголосилися до дивізії, є звільнені від обов'язку явки до праці. — Одночасно губернатор Галичини др. Вехтер нагадав охотникам, що „передумовою боротьби зо зброєю є праця з рискалем“. Притім губернатор загрозив суворими карами за незберігання „порядку і дисципліни“.

— Про ставлення англо-американського світу до большевиків пише газета „Сатердей Івнінг Пост“ за . травня ц. р.: „Президент (Рузвельт, зам. Ред.) знає що програма і розброєння держав осі витворить в Европі порожнечу від советського кордону аж до англійського каналу, а також у Східній Азії. Завдяки розбиттю Німеччини і Франції, совети стануть одинокою мілітарною потугою в Европі. В таких умовах московський медвідь кидав би велику тінь на Захід. Всі повоєнні плани демократії є узалежнені від того, в який спосіб задумує Кремль використати цю свою силову позицію. Обличчя післявоєнного світу залежить більше від Сталіна, ніж від Рузвельта і британських керівників“.

— Як повідомляє „Франкфуртер Цайтунг“ за 20 травня ц. р, в результаті продовженої німцями насильно колонізації Познанщини німецькими родинами з Галичини, Буковини, балтійських країн і др., сьогодні села Познанщини є на половину польські, а на половину німецькі. Але, як зазначує газета, поляки живуть там уже „не як власники землі, але як робоча сила“. Про одну німку з Галичини (фольксдойче) газета пише, що її чоловіка взяли до армії, а сама вона господарює „на 56 (!) моргах“ і має „одного польського робітника“, а з біржі праці старається дістати ще одного польського хлопця на пастуха. Отже, відбирати у поневолених народів землю, поселювати на ній своїх колоністів, а з місцевого населення робити рабів на власній землі — ось мета німецького імперіялізму на підбитих теренах Сходу. Це також один із образів т. зв. Нової Европи.

— Український і фінський народи завжди в'язали вузли щирої приязні. Це відноситься до минулих взаємин обох народів, як також до сучасної хвилини. Фінська преса дає завжди докази щирої приязні до наших змагань за власну державу. Як повідомляє газета „Українець у Фінляндії“ № 4., цього року прийняла фінська преса річницю проголошення Української Держави в день 22. січня 1918. року просторими згадками й статтями. Наводимо деякі статті у виїмках:

„Кауппалегті“, Гельсінкі, пише, м. ін., під заголовком „Національний день України 1943 р“: „Боротьба ще не закінчена, і важко пророкувати, коли настане той день, коли Україна вступить у ряди самостійних народів та розпочне свою працю будівничого вільної духовної і матеріяльної культури. Одначе, завзяття, з якою українці виявляли свої волелюбні мрії, та особливо жертви, що їх вони впродовж сторіч охоче приносили для будуччини, гарантують певний прихід щасливих для них часів... Ми в Фінляндії завжди плекали симпатії до українського народу, бо самі знаємо гіркі досліди з Москвою, що намагається знищити душу й життя поневолених нею народів... Також Україні припаде колись в Европі велике завдання. Бо українці зможуть раз назавжди припинити московську повінь на захід. Перед тим, одначе, поки зможе Україна перебрати на себе цю гігантську місію, вона мусить збудувати свою власну хату. Дуже бажано, щоб вона могла здійснити це якнайскорше“

„Гуфвудстадсблядет“, Гельсінкі, просторо оповідає в своїй великій передовій статті про історію України та її відвічну боротьбу проти Москви. Щоденник кінчає: „Українські патріоти живуть вірою й надією та святкують урочисто 22-ге січня як свій національний день. Це свято пригадує їм той короткий період, коли українська держава над широким Дніпром жила своїм щасливим життям, вільним від нестерпного большевицького гніту“.

„Ількка“, Оулю: „Сьогодні ще напевно не лопотять прапори в Україні, хоч це й день її самостійности. Бо грізні бої шаліють на східніх кордонах старої козацької держави. Одначе, надії на будуччину в цю хвилину зовсім інакші над Дніпром і Дністром, ніж перед кількома десятиріччями, не дивлячись на війну й труднощі“.

„Калева“, Оулю: „Самостійницька думка ніколи не вмирала серед українців. В усьому світі, де тільки живуть українці, святкують вони 22-ге січня як день своєї самостійности... З різних поглядів було б бажаним, щоб цей великий і господарчо забезпечений нарід, нарешті, отримав спроможність самому кермувати своїм краєм Коли б розвиток подій прибрав цей напрямок, це означало б вирівняння сил у Східній Европі в майбутньому. Потворний велетень сходу отримав би таким способом нову противагу“. — — УІФС

— Німці на Балканах залишили тягар оборони від партизанів місцевому „мирному населенню“ під проводом фольксдойчів, а самі обмежуються тільки охороною воєнно-важливих об'єктів та комунікаційних шляхів.

— Хорватський уряд створив для боротьби з партизанами власну дивізію СС-ів. Дуже дивною виглядає недавня „зміна варти“ в Хорватії. Як говідомила преса, поглавник звільнив від обов'язків усіх доглавників, ад'ютантів і комісарів Усташі та в її головній квартирі.

— В Болгарії шириться хаос, зростає внутрішне напруження. Нарід не вдоволений із загальної мобілізації, бо не хоче встрявати в дальші німецькі авантури. — Замішання збільшуються; часті терористичні замахи на чільних представників державної адміністрації й сучасного режиму. — За дозволом, а радше з наказу німців болгарські військові відділи під проводом ген. Ніколова вмаршерували на територію Сербії для боротьби з „комуністичними бандами“.

— Для противаги американсько-жидівським впливам в Африці й на Близькому Сході, англійці починають знову форсувати старі плани панарабської унії, користуючись при тім як маріонеткою і єгипетським прем'єром Нагас Пашею.

Заповіді підпільної газети

Я Твій довірений приятель, що приходжу сказати Тобі слово правди, розповісти про Україну і світ, порадити, що маєш робити і як боротися за кращу долю. Не лякайся мене, бо про Тебе я нікому не скажу, але пам'ятай:

— За видавання і кольпортаж мене Твої товариші-друзі кладуть свої голови і тому бережи мене як зіницю ока!

— Обережно мене читай — в полі, або кімнаті при закритих дверях і вікнах — тихо чи шепотом, щоб ворог не бачив і дурень не чув!

— Читай швидко і другому передай, бо на мене ждуть тисячі таких як Ти і тому злочином є тримати мене: „З хати до хати, з рук до рук!"

— Передавай мене лише тим, до кого маєш довір'я, і які як і Ти після прочитання передадуть мене далі.

— Знищити мене можеш лише тоді, коли ворог наступає, а заховати вже нема часу; інакше шануй мене, бо я йду будити народ до великого революційного діла — будувати Самостійну Українську Державу.

СЛАВА УКРАЇНІ!

Друже!

— Прочитай і дай другому прочитати.

— Зроби виписки і передай їх другому.

— Поширюй наші думки і ідеї в розмовах і в своїх писаннях.

— Доказуй своєю працею і боротьбою, що Ти український самостійник-державник.

— Складай датки на революційний фонд і таким чином допомагай у сьогоднішній нашій визвольній боротьбі.

Цього від Тебе бажає сьогодні Україна!

З хати до хати, з рук до рук!

З ДРУКАРНІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ САМОСТІЙНИКІВ ДЕРЖАВНИКІВ